

NIEUWSBRIEF

NR 32 - 33
MEI AUGUSTUS
2007

VAN HET STEUNPUNT INDUSTRIEEL
EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED

ISSN 1379-0420

INHOUD

Woord vooraf	2
Komende SIWE-Activiteiten	3
Oproepen	5
Erfgoednieuwjes en bespreking van activiteiten	11
Uitvindingen en uitvinders	28
Internationaal nieuws	34
Onder de leeslamp	39

SCHRIJF U TIJDIG IN VOOR DE SIWE AKTIVITEITEN (zie blz 3 en 4)

Zaterdag 28 april:

Geleid bezoek "Nationaal Museum en Archief van Douane en Accijnzen"

Dinsdag 17 april 2007, Dinsdag 24 april 2007, Dinsdag 5 juni 2007

De geschiedenis van het wonen (lessenreeks).

Zondag 24 juni 2007:

Geleide wandeling: "Proletarisch - sociaal wonen te Gent".

Redactieadres : SIWEvzw - Stapelhuisstraat 15 - 3000 Leuven. Tel & Fax: 016 584342
e-mail: info@siwe.be. Website: www.siwe.be. Verschijnt tweemaandelijks.

Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene - Land van Waaslaan 156 - 9040 Gent

Redactie: Chris Crombé - Robin Engels - Patrick Viaene. Vormgeving: Chris Crombé

Afgiftekantoor: 3360 Bierbeek - erkenningsnummer: P209286 - PB nummer: BC 1608

VOORWOORD

Zoals gewoonlijk ontvangt u van SIWE vzw een (zeer) goed gevulde Nieuwsbrief. We hopen u met de vele nieuwsberichten en tips in verband met tentoonstellingen, te bezoeken industriële monumenten en wetenschappelijke verzamelingen ervan te overtuigen dat er in Vlaanderen heel wat roert in de sector “industrieel en wetenschappelijk erfgoed”. Er is uiteraard niet alleen goed nieuws. Zo werd een tijdje geleden de sluitingsplannen bekend van het Spoorwegmuseum in het station Brussel-Noord. Dit was in ons land nochtans het enige museum, dat een globaal én tegelijk vrij volledig beeld bracht over het vervoer per spoor en over het “rollend erfgoed”... De enige manier om iets voor ons industrieel en wetenschappelijk erfgoed op te komen is uw stem laten horen en de “IWE-beweging” te versterken. Eén van de manieren om dit te doen is lid te worden of lid te blijven (ook in 2007) van SIWE vzw. SIWE opereert als steunpunt van de sector. Kom dus naar onze activiteiten, noteer meteen (onmiddellijk !) de data in uw agenda, want van uitstel komt afstel ! Raadpleeg ook onze website. Stel ons uw vragen, formuleer uw suggesties : daar zijn wij voor ! De redactie wenst u alvast veel leesgenot...

Patrick VIAENE, voorzitter SIWE vzw

KOMENDE SIWE-ACTIVITEITEN

Zaterdag 28 april: geleid bezoek “Nationaal Museum en Archief van Douane en Accijnzen”

Afspraak om 14 uur stipt aan het museum, Kattendijkdok-Oostkaai 22, B-2000 Antwerpen

Liefst vooraf uw komst melden via info@siwe.be

Ter herinnering!!!

De geschiedenis van het wonen (lessenreeks).

Dinsdag 17 april 2007

Dinsdag 24 april 2007

Dinsdag 5 juni 2007

Op uitnodiging van RIM (Restauratie Integratie Mechelen) presenteert Patrick VIAENE van SIWE vzw drie lentevoordrachten over de sociale geschiedenis van het wonen in en buiten Vlaanderen. Het thema wonen is universeel en veelzijdig, niet toevallig ook het thema van Open Monumentendag Vlaanderen 2007. Let op : door onvoorziene omstandigheden werden een paar oorspronkelijk voorziene data gewijzigd.

We overlopen (heel in het kort) de “lesinhouden” :

Deel 1 (17 april) :

Over de schrijnende tegenstelling tussen bevoorrechte stadsbewoners en plattelandsbevolking in de middeleeuwen en nog lang daarna. Over de industriële ontwikkeling en de nieuwe woonconcepten die ze meebracht, over de inspanningen

van weldoeners en utopisten om het nieuwe proletariaat een levenswaardige huisvesting te geven. Intussen kenden de liberale saneringsoperaties à la Haussmann (Parijs) en Anspach (Brussel) op veel andere plaatsen navolging. De kleine man en vrouw werden de dupe. Op het einde van de 19de eeuw werd de prille start gegeven van de zogenaamde “sociale woningbouw”. Tegelijk is dit de periode waarin voor het eerst de eigendomsverwervingsterkaangemoedigd wordt en de gezinnen - huisbezitters een voorbeeldfunctie vervullen.

Deel 2 (24 april) :

De tuinstad- en tuinvijkgedachte ontstond omstreeks 1900 maar bleek vooral na de Eerste Wereldoorlog succes te oogsten. Het modernistische wonen (CIAM, hoogbouw) bleef tijdens het interbellum vooralsnog beperkt, maar kende een

doorbraak vanaf omstreeks 1950. Toch bleef en blijft laagbouw (lintbebouwing en verkavelingen) de voorkeur wegdragen van “het grote publiek”. De late regelgeving over ruimtelijke ordening (zeker in ons land) kan de vergaande versnippering van onze open ruimte niet meer tegenhouden. Als alternatief voor de wilde spreiding van woningen ontstaan op veel plaatsen in Europa na WO II (en in het bijzonder na 1970) “newtowns”, nieuwe steden, “villes nouvelles”.

Deel 3 (5 juni) :

Er worden vanaf de jaren 1965-1970 tal van radicale en utopische woonvormen naar voren geschoven, met wisselend succes overigens. Tijdens het volgend decennium (1970-1980) worden de potenties en leefbaarheid van de oude stad herontdekt : “small is beautiful”. Na 1980 worden deze ideeën vaak als beklemmend en “kneuterig” afgedaan. Het postmoderne levensgevoel brengt opnieuw andere woonopvattingen ten tonele. Het beklemtonen van

“veilig wonen” is hierbij nooit veraf, in combinatie met o.m. “hedendaags minimalisme”, “nieuwe soberheid” en de herbestemmingstrend waarbij allerlei oude panden en constructies omgevormd worden tot lofts en woonunits.

Wonen is een mensenrecht. Bij ons is dit recht grotendeels bewaard, maar in grote delen van de derde wereld is niets minder waar. En de opwarming van de aarde is weinig hoopgevend om het woonprobleem uit de wereld te helpen. Toch is doemdenken en totaal pessimisme wellicht (hopelijk) voorbarig

Start van de voordrachten telkens om 19.45 uur, einde om 22.15 uur.

Plaats : Erfgoedcentrum LAMOT, Haverwerf, Mechelen.

Deelnameprijs : 15 Euro voor drie lessen of 7 euro voor het bijwonen van een aparte lezing. Leden van SIWE, RIM en “Omgevingsfilosofie” krijgen de syllabus gratis, de anderen betalen hiervoor 5 euro (Eric Nobels en Patrick Viaene)

Zondag 24 juni 2007: Geleide wandeling: “Proletarisch - sociaal wonen te Gent”.

Dit jaar staat wonen en wooncultuur centraal in tal van publieksevenementen, o.m. in Open Monumentendag Vlaanderen. Als aanloop daartoe (na de reeks SIWE/RIM lezingen over wooncultuur in de “Lamot-site” te Mechelen –zie vorige en huidige

Nieuwsbrief-) een sportieve wandeling, begeleid door Patrick Viaene, voerend langs bekende en minder bekende, hoogst interessante en verrassende plekjes in een de noordwestelijke volksbuurten van de Arteveldestad. Met tijd voor een drankje en gezellig napraten tussendoor

en/of op het eind van de wandeling ! Deelnemen kost 8 Euro, SIWE leden betalen slechts 3 Euro (“gepast geld” meebrengen voor afrekening ter plaatse a.u.b.). Deelnemers, graag een seintje geven op info@siwe.be of op nummer 016 58 43 42.

AFSPRAAK : Start om 14.00 uur aan het standbeeld van Dokter Guislain (Kruispunt Begijnho aan Hoogstraat –Noordstraat). Bereikbaar met Tram 40 vanaf St-Pietersstation).

OPROEPEN

Stel uw vragen aan de nieuwe “Erfgoedhelpdesk”.

Heeft je plaatselijke vereniging een documentatiecentrum ? Help je mee in een lokaal museum in je gemeente ? Verzamelt je vereniging lokale archieven ? Dan ben je wellicht al eens geconfronteerd met materiële schade, plaatstekort of inventarisatieproblemen. Vanaf nu kan je met al je vragen terecht op de nieuwe helpdesk :

www.helpdesklokaalerfgoed.be

Het principe van de website is eenvoudig je typt je vraag op een speciaal formulier en per mail krijg je het antwoord

toegestuurd. Voor het antwoord wordt een beroep gedaan op deskundigen terzake. Naast de mogelijkheid tot vragen stellen biedt de site ook heel wat concrete informatie om je collectie optimaal te beheren, over cursussen en literatuur...

De helpdesk lokaal erfgoed komt tot stand binnen de projecten “Lokaal Geheugen” en “Pro Memorie”. De website is een realisatie van Heemkunde Vlaanderen en een talrijke groep partners. Ook SIWE vzw maakt deel uit van dit samenwerkingsverband..

Molens Van Doren te Rotselaar zoekt een oude elektromotor

De restauratie van het machinepark van de Molens Van Doren te Rotselaar is einde 2006 gestart. Ecopower cvba is eind december 2006 eigenaar geworden van het molengebouw. Men is momenteel op zoek naar een historische en dus oude asynchrone elektromotor (30 à 40 kW) om een deel van het machinepark tijdens het bezoek van groepen te laten draaien. Men heeft ook interesse in oude, grote

tandwielkastenentandwieloverbrengingen om een Sagebienrad in de watermolen te Bunsbeek mee uit te rusten.

Suggesties zijn welkom. Contacteer Dirk Vantsintjan, Ecopower cvba, Molenstraat 2/1 te 3110 Rotselaar. Telefoon : 0486/39.22.12

Email : dirk.vantsintjan@ecopower.be

Breng een bezoek aan het Brussels Wijnpaleis.

Een van de opmerkelijkste herbestemmingprojecten industrieel erfgoed, die in Brussel tot een goed einde werd gebracht, is ongetwijfeld het “Wijnpaleis” en de aanpalende, voormalige Magazijnen Merchie-Pède in de Marollenwijk. Het uitgestrekte complex omvat nu woningen, tentoonstellingszalen (voorzien van mooi, zenitaal licht, binnenvallend via glaskappen), twee restaurants, een bloemenzaak, een boekhandel en wijnhandel. De gebouwen (Huidevettersstraat nr. 60) uit 1909 naar ontwerp van architect Fernand Symons, voorzien van unieke sgraffiti op de fraaie gevel in Art-Nouveau, hebben geruime tijd leeg gestaan, tot de Brusselse OCMW het complex aankocht om er een pilootproject uit te werken, dat ongetwijfeld in de multiculturele Marollenwijk een symboolfunctie zal hebben. Hetzelfde geldt overigens andere gebouwen in de buurt, zoals het onlangs gerestaureerde Pandjeshuis (Bank van Openbare Lening) in de St-Gisleinstraat en het voormalige stoffenmagazijn Wauquez aan de

overzijde, waar sinds een vijftiental jaar het Brusselse Stadsarchief een ideaal onderkomen gevonden heeft.

Over de historiek van het dubbele complex, de ingewikkelde bouwgeschiedenis en alle aspecten van de herbestemming verscheen vorig jaar een schitterend boek van de hand van Nicolas VERSCHUEREN en Cristina MARCHI : “Het Wijnpaleis (1892-2006) en de Magazijnen Merchie-Pède (1898-2007), gepubliceerd door het CIVA (Internationaal Centrum voor Stad, Architectuur en Landschap). Het architectuurmuseum en tentoonstellingscentrum CIVA is gevestigd Kluisstraat 55, te 1050 Elsene / Brussel.

Praktisch : “Les Halles des Tanneurs” : Huidevettersstraat 60, 1000 Brussel. Toegankelijk van maandag tot vrijdag van 10 tot 18 uur. Op zondag is het complex eveneens (in beperkte mate) toegankelijk. Meer info op tel. 02/548.70.40 of op website www.hallesdestanneurs.be (Patrick VIAENE)

Bezoek het museum 'T Aloam' in de Mertensmolen te Viane (Geraardsbergen)

Onder de talrijke te weinig bekende musea in Vlaanderen vermelden we het museum " 't ALOAM", ondergebracht in de watermolen en industriële maalderij Mertensmolen te Viane, een deelgemeenten van het Oost-Vlaamse Geraardsbergen. Het gebouwencomplex en het machinepark (waaronder twee turbines, de walsenstoelen, twee maalstoelen en de riemaandrijving) is een zeldzaam voorbeeld van een uit een traditionele watermolen op de Markbeek (oorspronkelijk een oliemolen, later omgevormd tot graanmolen) geëvolueerde maalderij die nog tot 1992 zowel met dieselmotoren als op waterkracht werkte. Het museum is gehuisvest in het ruim twintig meter hoge silogebouw, een realisatie op initiatief van de huidige eigenaar, dhr. Herman Merckaert. Daarvoor diende het in 2002 door brand

beschadigde gebouw gerenoveerd te worden. Het gebouw kreeg zes tussenverdiepingen. In de kelder van de graanopslagplaats staat een imposante Deutz - motor uit 1935, die na restauratie opnieuw kan gedemonstreerd worden. De motor dreef vroeger de machines aan die in de silo onder meer het graan verplaatsten, wogen en reinigden. Een uitgebreide, geïllustreerde historiek van de Mertensmolen vindt u in Molenecho's, Vlaams tijdschrift voor Molinologie, 2006, nummer 4, p. 262-266.

Praktische informatie : de Mertensmolen is gelegen Edingseweg 401 te Viane. Bezoek na afspraak via telefoon 0475/36.70.62 of via herman.merckaert@telenet.be (Vrij naar Molenecho's, 2006, nr. 4, met dank aan de redactie van Molenecho's)

Mertensmolen te Viane.

Surf naar

Een interessante en aantrekkelijke website over wetenschapsbeoefening e.a. is onder meer : www.sciencetunnel.com

Informeer je omtrent de nieuwe wet op de rechten van de vrijwilligers.

De nieuwe wet op de rechten van vrijwilligers trad op 1 januari 2007 in werking. Hij definieert vrijwilligerswerk, omschrijft de verplichtingen inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid, vrijwilligersverzekering en andere zaken in dit verband. In recente a

everingen van VCM-Contact (jg. 2006, nr. 49 en 50) wordt op deze materie uitvoerig ingegaan. Ook op volgende website is in dit verband informatie te vinden: www.vcmcontactforum.be.

Email: info@vcmcontactforum.be

Karrenmuseum te Essen zoekt hulp.

SIWE werd op 10 april gecontacteerd door het Karrenmuseum van Essen met de volgende vraag.

Sinds kort ben ik werkzaam in het karrenmuseum Essen als collectiebeheerder en restaurator. Eveneens met onze recente erkenning ben ik bezig met de inventarisatie en registratie van onze objecten.

Naar aanleiding van enkele daken die vernieuwd zullen worden (door de gemeente) in het najaar zijn we bezig met het voorbereiden van een vernieuwde opstelling voor onze 'wagenmakerij, smidse en zagerij'. Achter de zagerij is een klein atelier waar Ad onze vrijwillige wielenmaker tweemaal per week werkt.

Het atelier is moeilijk toegankelijk voor het publiek en niet goed ingericht. In een daarnaast gelegen ruimte is er nog een opstelling van gereedschappen toebehorend aan de wagenmakerij. Het is dan ook onze bedoeling deze twee ruimtes samen te brengen (openbreken van enkele muren) en hier een 'historisch correct en werkend atelier' in te richten zoals het er rond 1920 zou kunnen hebben uitgezien. Hiervoor overwogen we ook een opstelling van enkele machines zoals een lintzaag (we hebben hier een eind 19de eeuws model), schaaftank e.a. aangedreven met transmissieas en elektromotor. Voor de duidelijkheid dergelijke machines zullen niet meer worden gebruikt maar

dienen voor demonstratie, mits de nodige veiligheidsmaatregelen naar het publiek toe. De weinige machines die Ad nodig heeft voor het schaven van het hout en het uitzagen van de velgen staan in ons restauratieatelier. We zouden ook kunnen overwegen om enkele noodzakelijk machines, zoals draaibank en kolomboormachine tussen de andere opstelling te plaatsen.

Om die opstelling en inrichting zo correct mogelijk te maken baseren we ons op:

- authentieke ateliers of reconstructies (veelal in (privé) musea)
- Oude foto's van ingerichte ateliers
- Literatuur
- De nog overlevende ambachtsmannen die net nog het einde hebben meegemaakt, of kinderen ervan.
- Historici, mensen gespecialiseerd in machinebouw, techniek, drijfkracht en de geschiedenis van bedrijf en techniek.

Momenteel ben ik bezig hiervan een dossier op te stellen.

In deze ruimte zal het dus mogelijk zijn om als vrijwilliger zich verder te bekwamen in een ambacht (smederij, zagerij, wagenmakerij; het overleven van het ambacht is nl. één van onze doelstellingen, we overwegen zelfs het plaatsen van een webcam). Dit heeft belangrijke gevolgen voor deze collectie,

waar we een duidelijk onderscheid zullen maken tussen waardevolle objecten en gebruiksvoorwerpen. In een dergelijk atelier horen waardevolle fragiele objecten niet thuis.

Naast het ons zo goed mogelijk documenteren zoals ik hierboven reeds vermeldde zouden we graag een groep mensen willen samenbrengen zodat de inrichting historisch correct is, werkbaar, veilig en toegankelijk is, bespreken van technische mogelijkheden, inrichting van de machines en transmissies e.a.

In deze groep zouden we graag hebben:

- mensen die kennis hebben omtrent: oude (industriële) techniek en ingenieurskunst, machinebouw, drijfkracht, productietechniek, geschiedenis van bedrijf en techniek.
- mensen die nauw zijn betrokken bij de productie van wielen en wagens, nl. de laatste generatie wagenmakers, kinderen van hen en hedendaagse ambachtsmannen die zich hebben bedreven in het vak.
- mensen die een goed inzicht hebben omtrent veiligheid en wetten die van toepassing zijn op museumobjecten
- mensen die een goed inzicht hebben hoe men dergelijke collecties aantrekkelijk maakt (educatief, esthetische, overzichtelijk) voor het grote publiek zonder afbreuk te doen aan de doelstelling.
- mensen die het uitvoeren (wijzelf), technische mogelijkheden, budget.

Naar de nabij toekomst zouden we overwegen om dit uit te breiden zoals de actie 'red de bakovens'. Een soort inventaris aanleggen van wagenmakerijen, smederijen, radmakerijen (per gemeente) verspreid over België. Een bestand waar mensen foto's aan kunnen toevoegen. Het is nu reeds duidelijk dat er nog veel sporen zijn van dergelijke ateliers (ingerichte

ateliers, gereedschap, foto's, werkboeken) die in privé bezit zijn.

Marin Menu
 Collectiebeheerder
 Karrenmuseum Essen vzw
 Moerkantsebaan 48, 2910 Essen
 Tel: 03/677.73.90
 Fax: 03/667.11.42
<http://www.karrenmuseum.be>

SIWE brengt het industrieel en wetenschappelijk erfgoed in kaart: "Een who is who voor Vlaanderen en Brussel"

Eén van de belangrijkste opdrachten in de beheersovereenkomst 2007 - 2011 van SIWE is het in kaart brengen van het industrieel en wetenschappelijk erfgoedlandschap. Tegen eind 2008 is het de bedoeling dat er op Vlaams en Brussels niveau een database operationeel wordt waar alle actoren in dit veld terug te vinden zijn. Er zal kunnen gezocht worden op plaats en thema. De uiteindelijke bedoeling is dan ook om de informatie voor iedereen beschikbaar te maken, de actoren met gemeenschappelijk interesses bij mekaar te brengen, informatie uit te wisselen en gemeenschappelijke behoeften kenbaar te maken.

Momenteel zijn wij dus druk gegevens aan het verzamelen over:

- de juiste coördinaten van verenigingen, musea, privé collecties, archieven.
- de beschrijving van hun verzameling

- de toegankelijkheid voor het publiek. enz.

Het grootste probleem hierbij vormen de privé verzamelaars.

Vandaar deze oproep. Indien u mensen en/of verenigingen kent die een collectie in het domein van industrieel en wetenschappelijk erfgoed in hun bezit hebben, gelieve dan hun coördinaten aan ons over te maken. Wij nemen dan wel contact op.

Alvast bedankt voor uw hulp.

Chris Crombé
 info@siwe.be
 016 58 43 42
 0478 33 44 43

ERFGOEDNIEUWTJES EN BESPREKING VAN ACTIVITEITEN

VLAANDEREN ALGEMEEN

TOERISTISCHE ATTRACTIES & IWE

De nieuwe “Gids Toeristische Attracties en Musea van België 2007” vermeldt voor Vlaanderen / Brussel volgende locaties, die een link hebben met de sector industrieel en wetenschappelijk erfgoed :

OOST-VLAANDEREN

Textielmuseum te Ronse (toerisme@ronse.be ; www.ronse.be)

Het Stoomcentrum Maldegem (info@stoomcentrum.be/ www.stoomcentrum.be)

WEST-VLAANDEREN

Chocolademuseum te Brugge (www.choco-story.be)

Bakkerijmuseum te Veurne (info@bakkerijmuseum.be / www.bakkerijmuseum.be)

Hopmuseum De Stadsschaal te Poperinge (www.poperinge.be/hopmuseum)

De oude kaasmakerij Passendale (info@deoudekaasmakerij.be www.deoudekaasmakerij.be)

Wielermuseum, Roeselare (wielermuseum@roeselare.be / www.wielermuseum.be)

Nationaal Tabaksmuseum, Wervik (tabaksmuseum@wervik.be)

Lumina Domestica, Brugge (info@luminadomestica.be / www.luminadomestica.be)

ANTWERPEN

Nationaal Museum van de Speelkaart, Turnhout (museum.speelkaart@turnhout.be)

Diamantmuseum Antwerpen (www.diamantmuseum.be)

Technopolis te Mechelen (mijnbezoek@technopolis.be / www.technopolis.be)

Zimmertorencomplex, Lier (zimmertoren@lier.be)

LIMBURG

Vlaams Mijnmuseum, Beringen (toerisme@beringen.be / www.toerismeberingen.be)
Nationaal Jenevermuseum, Hasselt (jenvermuseum@hasselt.be /
www.jenevermuseum.be)

VLAAMS-BRABANT

Museum voor Oudere Technieken, Grimbergen (info@mot.be / www.mot.be)

BRUSSEL

Autoworld, Brussel (info@autoworld.be / www.autoworld.be)
Koninklijk Legermuseum (info@mim.fgov.be / www.mim.fgov.be)

Meer informatie : www.toeristische-attracties.be

DE TOEKOMST VAN DE SECTIE HISTORIEK VAN DE KVCV

De KVCV (Koninklijke Vlaamse Chemische Vereniging) richt haar werking rond o.m. onderzoek, kennisverspreiding en dienstverlening omtrent chemie. Binnen deze organisatie opereert de Sectie Historiek, die naast dienstverlening (aan onderwijs en maatschappij door bijdragen aan vulgariserend-wetenschappelijke publicaties zoals o.m. de "EchO-reeks"

) ook op het gebied van het onderzoek rond de historiek van de chemie een meer actieve rol wil spelen. Beide aspecten zijn uiteraard belangrijk. Er mag gehoopt worden dat een consensus gevonden zal worden, zodat de werking van de Sectie Historiek op de beste mogelijke manier kan voortgezet worden.

PROVINCIE ANTWERPEN

**GOEDERENSTATION NOORDER-
PLAATS (ANTWERPEN) WORDT
GESLOOPT !**

Volgens het ATV-Nieuws van 6 januari 2007 wordt het goederenstation Noorderplaats (te Antwerpen) afgebroken,

ondanks een negatief advies van de dienst Monumentenzorg. Schepen Ludo Van Campenhout beweert dat de geplande nieuwbouw van een Hogeschool niet kan geïntegreerd worden in het bestaande gebouw : "de nieuwe gevel zou uitsteken boven de oude" is de simplistische

redenering. Gezien de negatieve reacties op gelijkaardige slopingswerken (cfr. de hevige reacties van destijds tegen de sloop van de Koninklijke Stapelhuizen) wordt deze keer getracht zou weinig mogelijk ruchtbaarheid te geven aan de sloopplannen...

HERDENKING 25 JAAR FAILLISEMENT COCKERILL YARDS TE HOBOKEN

Van 11 februari tot 4 maart 2007 liep in het Kasteel Sorghvliedt, Marne aan 3 te Hoboken een herdenkingstentoonstelling aan het faillissement van de Scheepswerf Cockerill. Het nieuws, dat op 10 februari 1982 bekend raakte, was een ingrijpende gebeurtenisvoor de tewerkstelling in Hoboken en omliggende gemeenten. Dit sociaal drama werd door de Heemkundige Kring Hoboken herdacht, in samenwerking met het MAS en het District Hoboken. De Heemkundige Kring Hoboken en het MAS verzamelen persoonlijke getuigenissen van voormalige werknemers over het leven op de scheepswerf, foto's en voorwerpen. Contactadres, ook geldig na a oop van de

manifestatie van "Hobuecken 1135" vzw is : Rita SPIES, Sint-Bernardsesteenweg 987 bus 10, 2660 Hoboken. E-mail : rita.spies@hobuecken.be. / www.hobuecken.be, telefoon : 03/ 827.33.26.

VERBEELD VERLEDEN IN HET VOLKSKUNDEMUSEUM TE ANTWERPEN

Tot 19 augustus 2007 loopt in het Volkskundemuseum Antwerpen, dat binnenkort met een paar andere Antwerpse musea "gefuseerd" wordt in het MAS (Museum aan het Stroom) loopt "HET INTERESSANTE VOLK, Van Max Elskamp tot Museum aan de Stroom, 100 jaar dagelijks leven verzameld". Ook loopt een boeiende fototentoonstelling van Karin Borghouts "Verbeeld verleden", die hierop perfect aansluit. Er is nog veel meer te zien, o.m. "Honderd jaar Antwerps Volkskundemuseum". Reden genoeg voor een (uitgebreid) bezoek aan dit ondergewaardeerd museum !

Toegang : Gildekamersstraat 2-6, 2000 Antwerpen (juist achter Stadhuis), van di tot zo : 10 tot 17 uur. www.volkskundemuseum.be (P.V.)

PROVINCIE LIMBURG

STROOMSTROOPFABRIEK WINT MONUMENTENSTRIJD

De stoomstroopfabriek "WIJNANTS-GROENENDAELS" in het Limburgse

Borgloon is uiteindelijk, buiten de verwachting van velen en wellicht door onder impuls van het zogenaamde "Limburg-gevoel", de grote eindwinnaar geworden van "Monumentenstrijd", zo

raakte op 19 februari jl. bekend tijdens de slotshow op Canvas. Het gebouw zal gerestaureerd worden voor een maximumbedrag van 500.000 euro. 163.000 Vlamingen brachten hun stem uit. De stoomstroopfabriek haalde het van vier andere finalisten : Cinema Plaza in Duffel (provincie Antwerpen), de Boekentoren in Gent, de Gallo-Romeinse tumuli in Tienen en het begijnhof van Diksmuide. Monumentenstrijd droeg als “media – event” bij tot de kennismaking van het brede publiek met onder meer een paar erg belangrijke industriële monumenten in Vlaanderen. Er wordt gedacht aan het organiseren van een tweede a e vering van Monumentenstrijd volgend jaar.

De Stroopfabriek, sinds 2005 eigendom van de gemeente Borgloon wordt in de toekomst een “Fruit Experience Center”. Het Fruitmuseum van Colen en wijnverenigingen krijgen er onderdak. De site krijgt een toeristisch ‘infopunt’ en wordt de start van een heuse fietsroute. De eigen bijdrage van Borgloon in dit alles zal 2,5 miljoen euro bedragen. Men streeft ernaar in 2008 alles bezoekersklaar te hebben en is nu druk op zoek naar een architectenbureau voor het definitief ontwerp van de vernieuwde stroopfabriek.

(Vrij naar Belga/ De Morgen en een bericht van VILT, Het Vlaams Informatiecentrum over Land-en Tuinbouw))

VROLINGEN BLAAST STROOP-STOKERIJ NIEUW LEVEN IN

Half april beginnen ze in Vrolingen opnieuw met het stoken van stroop. In december hadden ze in Vrolingen de laatste ketel peren op het vuur gezet. Ivo Bleus zag het stoken in zijn eentje (in bijberoep) niet meer zitten. Zijn broer Johnny was namelijk gestopt met hem te helpen, wegens te veel werk met stroop stoken bij zijn zoon in Borgloon (in de stroopfabriek die de Monumentenstrijd won). Vanaf april wordt door Ivo voltijds “Stroop van Vrolingen” gestookt, tot grote vreugde van moeder Eugenie (84), die het levenswerk van haar man in ere wil houden en trots is op de toeristische belangstelling en de ondersteuning door de gemeente. “We wilden eerst een patent nemen op de stroop van Vrolingen”, zegt burgemeester Johan Vanschoenwinkel. “Maar een plaatsnaam kun je niet beschermen, wel een logo”. (Vrij naar een bijdrage in “Het Belang van Limburg”)

FRUITSTREEKMUSEUM IN VOLLE UITBOUW

We blijven in de fruitsector, met aandacht voor de vzw Fruitstreekmuseum, op 28 april 1988 opgericht als “Museum rond Fruit-en Fruitverwerking”. De initiatiefnemers zijn de Stad Borgloon, Streekontwikkeling Zuid-Limburg, Samenlevingsopbouw en diverse vrijwilligers. Vanaf 1994 kreeg

elke participerende gemeente (van de 11 Zuid-Limburgse gemeenten) een mandaat in de raad van bestuur. Bij de realisatie van het museuminitiatief heeft samenwerking en "netwerking" steeds een belangrijke rol gespeeld. Een van de belangrijkste doelstellingen betreft de uitbouw van een fruitsite in de Abdij Mariënlof of "Colen" te Kerniel (Borgloon) en een museum waarin men het verleden van de fruitteelt presenteert, samen met de voorstelling van nieuwe trends en technieken in de fruitteelt. De kern van deze museumpresentatie werd reeds gerealiseerd. De vzw maakte ook een "koffertentoonstelling" over de fruitteelt. Deze sensibiliserende expo circuleerde reeds op talrijke plaatsen in Vlaanderen.

Praktisch : adres Fruitstreekmuseum : Abdij Mariënlof, Colenstraat 1 te 3840 Borgloon. Telefoon : 012/74.72.44. Toegang : vanaf 1 april tot eind oktober, van dinsdag tot zondag, tussen 13.00 en 17.00 uur. Gesloten op Paaszondag. Website :

www.vzw-fruitstreekmuseum.be

E-mail :

fruitstreekmuseum.vzw@pandora.be

CONTACTBIJEEENKOMST VERENIGINGEN EN VRIJWILLIGERSINITIATIVEN MIJNBOW EN STEENGROEVEN, BERINGEN e.a., 11-14 OKTOBER 2007

Deze manifestatie, waaraan het Europees samenwerkingsverband "E-FAITH" ondersteuning biedt, beoogt een balans op te maken van het werk van vrijwilligers en van in verenigingen werkzame vrijwilligers aangaande research over mijnen en behoud van mijnbouwrelicten. Meer info op volgende website : <http://www.miningheritage.org>

«25 JAAR VERZAMELEN», NIEUWE EXPO IN JENEVERMUSEUM HASSELT

Nog tot 26 augustus 2007 loopt in het Jenevermuseum te Hasselt een fraaie overzichtstentoonstelling naar aanleiding van de 25ste verjaardag van het vernieuwde "Nationaal Jenevermuseum". Het is een greep uit circa 20.000 collectiestukken: stopen, glaasjes, kleurrijke affiches, archiefstukken, distilleerapparatuur, enz.. Tel. : 011/23.98.60

Email:jenevermuseum@hasselt.be.

Website : www.jenevermuseum.be

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

HUIS VAN ALIJN TE GENT FOCUST OP MARIE THUMAS

Bezocht : een bescheiden maar interessante expositie in het Huis van Alijn (alias "Museum voor Volkskunde") te Gent over Marie Thumas. Wie was Marie Thumas eigenlijk ? In 1886 richt Edmond Thumas te Wilsele (Leuven) een conservenfabriek op, genoemd naar zijn vrouw Marie. In het begin worden alleen erwten, asperges en soepen ingeblikt, maar naderhand vergroot het assortiment groenten en komen er ook confituren bij. In 1913 heeft de industriële fusie plaats van Marie Thumas met "Le Soleil" uit Mechelen. In 1945 smelten deze bedrijven definitief samen. De conserven van Marie Thumas kenden een sterke bloei in de naoorlogse jaren, de opkomst van superretten en supermarkten.

Op de Expo 1958 pronkt Marie Thumas zelfs met een eigen paviljoen ! In de zestigerjaren worden de koelkasten vooral de diepvriezer geduchte concurrenten voor de conservenindustrie. In 1973 neemt Marie Thumas toch nog een bedrijf over, namelijk "Mon Jardin" (gevestigd te Geer), maar de conservenindustrie is over haar hoogtepunt heen : in 1977 sluit Marie Thumas – Leuven haar deuren, enkel de vestiging te Mechelen en Geer blijven overeind. Weldra wordt het bedrijf Marie

Thumas overgenomen door De Geest-Van Poel (voor één symbolische frank). In 1980 neemt het Nederlandse bedrijf Bonduelle M.T. over. De merknaam Marie Thumas blijft voorlopig nog bestaan...tot 2003. In dat jaar verdwijnt de overbekende naam van de blikken, vooralsnog niet uit ons geheugen !

Sinds wanneer wordt voedsel ingeblikt in conserven ? De geschiedenis van de conserven begint in 1795. In dat jaar loofde de Franse regering de prijs van 120.000 francs uit aan wie een methode vond voor het lang bewaren van voedsel. In 1802 vindt Nicolas Appert het principe uit van het steriliseren. De Engelse wetenschapper Durand nam in 1810 een patent op het hermetisch afsluiten van bokalen en metalen recipiënten. Het probleem van de bacteriën bleef echter bestaan tot 1874, het jaar waarin men erin slaagt de sterilisatie op hoge temperaturen toe te passen. De ontwikkeling van de conservenindustrie kon beginnen. Probleem was in de beginjaren het vervaardigen van goedkope verpakkingen. De cilindervorm werd de basisvorm van het conservenblik : hierin kon het grootste volume in een kleinste oppervlak gebracht worden. Naderhand ontstonden specifieke blikvormen : de sardienblik of ovale of kubusvormige doosjes met "corned

beef". Heden wordt een grote scala van conservendoos – vormen toegepast. De verpakkingen zijn veel lichter dan vroeger en makkelijker te recycleren.

Praktisch : de (verlengde) tentoonstelling liep nog op moment van de redactie. Meer informatie : www.huisvanalijn.be. Het Huis van Alijn, gesitueerd langs de Kraanlei te Gent, is geopend van dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur.

Patrick VIAENE (vrij naar zaaltteksten op de tentoonstelling)

MUSEUM IN DE KIJKER : MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE TE GENT.

Het Museum voor Geschiedenis van de Geneeskunde werd in het begin van de jaren 1990 opgericht. Het door de "Stichting Jan Palfyn" beheerde museum vond een schitterend onderkomen op de tweede verdieping van het voormalig Dominikanenklooster te Gent, heden "Het Pand", Cultureel Centrum van de Universiteit Gent. Het museum omvat toestellen en instrumenten, boeken, archivalia, penningen e.a., afkomstig uit privaat bezit, van schenkingen en van door de Universiteit Gent in bewaring gegeven verzamelingen. De Stichting Jan Palfyn stelt zich tot doel het medisch-historisch patrimonium in de Vlaamse Gemeenschap te bewaren en te fungeren als studie-, documentatie- en ontmoetingscentrum voor de geschiedenis

van het medisch onderwijs en onderzoek, van de gezondheids- en ziekenzorg en van de medische cultuur.

Enkele belangrijke afdelingen van het museum zijn chirurgische instrumenten uit de Gallo-Romeinse periode, de heilkunde voor 1800, de verloskunde en de gynaecologie, de geschiedenis van de voorbehoedsmiddelen, de oogheilkunde, de anesthesie, de antisepsis en asepsis, de fysiologie enz.

Naast een museumfunctie verleent de Stichting Jan Palfyn regelmatig haar medewerking aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland, het begeleiden van proefschriften. Voor haar werking beschikt het museum niet over personeel maar doet het beroep op de enthousiaste inzet van deskundige vrijwilligers, waaronder Prof. Dr. Michel Thiery, medeoprichter van het museum.

Bezoek is enkel mogelijk na afspraak, minstens 3 weken voor de datum van het (geleid) bezoek. Adres : "Het Pand", Onderbergen 1, 9000 Gent. Telefoon : 09/223.08.32. E-mail : museumgeneeskunde@ugent.be. Meer informatie : www.ugent.be/ge/museum

NIEUW LEVEN IN DE ZONNEGEMSE BROUWERIJ

De brouwerij die heden bekend staat als "Zonnegemse Zot" prijkte reeds sinds 1980 op de lijst van voor

bescherming vatbare monumenten, omdat het brouwerijcomplex een fraai voorbeeld is van een landelijke brouwerij met grotendeels bewaarde technische installaties. De familie Rubbens ijverde voor de bescherming van het complex, die in 1997 toegekend werd. Een deel van de oorspronkelijke brouwinstallaties werd verkocht aan het brouwerijmuseum Bocholt en lambiekbrouwer Frank Boon nam de roerkuip en de kookketel over die tot zeer onlangs (2006) in dienst bleven.

Het complex werd grotendeels aangekocht door de gebroeders Luc en Daniël Boulanger in 1995. Intussen kwamen vier gezinnen wonen in het prestigieuze brouwershuis, de omgebouwde paardenstallen, de koestal en het koetshuis. De gezinnen zijn collectief eigenaar van de brouwzaal en die eestoren. De brouwzaal moet grondig worden gerenoveerd om dienst te kunnen doen als publieke culturele ruimte.

De brouwerij zet haar deuren onder meer open tijdens de Tuindagen tijdens het laatste weekend van mei. Meer informatie over dit alles vindt men op de website <http://users.skynet.be/marc.moens/zonnegem>, of via de vzw Oude Brouwerij van Zonnegem, Steenbergstraat 17 te 9520 Zonnegem. Telefoon : 053/62.68.84.

EEN NIEUWE TENTOONSTELLING OVER LEO BAEKELAND TE GENT

Het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen presenteert van 28 maart tot en met 15 april 2007 in de Gentse Aula (Volderstraat te Gent) een tentoonstelling over deze belangrijke Gentse wetenschapper en uitvinder van het bakeliet. Nadien verhuist de tentoonstelling "EN TOEN WAS ER BAKELIET" naar het museum aan "De Sterre" (Universitaire campus aan de Krijgslaan te Gent). De invalshoeken zijn zeer divers : evolutie van de loopbaan van Baekeland, uitvinding en toepassingen van het bakeliet, Baekeland en de fotografie, enz. Meer informatie o.m. op website :

<http://www.communicatie.ugent.be/baekeland/nl/tentoonstelling.htm>.

Lees ook de schitterende, twee bladzijden lange bijdrage over deze tentoonstelling in 'DE MORGEN' van 24 maart 2007.

Zie ook onze onderstaande Nieuwsbriek-rubriek "UITVINDERS & UITVINDINGEN" (P.V.)

OUDE SPITS "ALYV" TERUG NAAR ZIJN BAKERMAT TE BAASRODE

De spits "Alyv" is een klein schip, dat in 1938 gebouwd werd op de scheepswerf Dansaert-Van Praet te Baasrode. Het werd aangekocht door

het Scheepvaartmuseum van Baasrode en onlangs naar de droogdok aldaar overgebracht. Doel is het schip, waarvan de naam afgeleid is van de voornamen van de dochter van de eerste eigenaar Albertine en Yvonne, in te richten als museumschip Adres van het museum Sint-Ursmarusstraat 137 B-9200 Baasrode.

DE JENEVERSTOKERS FILLIERS DENKEN NIET AAN RENTENIEREN !

De Oost-Vlaamse jeneverstokerij Filliers te Bachte-Maria-Lerne (Deinze) de grootste van het land, slaagt erin te groeien in een krimpende markt. Dat is op zijn minst zeer opmerkelijk. De aandeelhouders zijn de twee neven Jan en Bernard Filliers. Zij bezitten elk de helft van de aandelen, maar denken niet aan verkoop : "het bedrijf is al bijna 127 jaar in familiehanden en dat moet zo blijven". De opvolging wordt nu al voorbereid. Het bedrijf te Bachte-Maria-Lerne werd in 1880 opgericht door over-overgrootvader Kamiel Filliers. Jan en Bernard Filliers vormen de vijfde generatie stokers en werken met 19 werknemers. De oude stokerij is deels behouden gebleven en is geïntegreerd in de nieuwere en recente bedrijfsgebouwen. (P.V.)

ABANDONED PLACES IN HET GENTSE MIAT

Tot 20 mei 2007 loopt nog de eerder aangekondigde MIAT-fototentoonstelling met werken van Henk Van Rensbergen "Abandoned Places". De titel, letterlijk vertaald "Verlaten Plekken" (vooral lege fabriekspanden en eenzame industriële landschappen !) spreekt voor zich. Een must voor al onze leden en geïnteresseerden. Allen daarheen ! Toegankelijk dinsdag tot zondag 10-18 uur. Een degelijk en fraai boek (prijs 29,95 euro) werd uitgegeven door uitgeverij Lannoo naar aanleiding van deze manifestatie. (P.V.)

EEN NIEUW BOEK OVER RADIOLOGIE

Op 24 november 2007 zal "De Doorzichtige Schedel" (dir. R. Van Tiggelen) voorgesteld worden in de (gloed)nieuwe stek van het "Belgisch Museum voor Radiologie", met name het Museum Dr. Guislain te Gent. Thema van de herfstactiviteit (en het boek) is de geschiedenis van de neuroradiologie. Een vaste museumopstelling zal dit onderwerp illustreren. We houden u op de hoogte ...

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

INBEV OPENT BEZOEKERSCENTRUM IN HOEGAARDEN

In januari 2007 werd in de voormalige brouwerij van Hoegaarden het nieuw bezoekerscentrum “t Wit Gebouw” voorgesteld. Het laat met een interactieve en educatieve tentoonstelling kennismaken met de roots en het brouwproces van het bekende witbier van Hoegaarden. Daarnaast is er aandacht voor het culturele erfgoed van het dorp Hoegaarden en de regio. Het nieuw bezoekerscentrum kwam er op vraag van het gemeentebestuur, als compensatie voor de verhuis van de brouwerij naar Jupille waartoe eind 2005 beslist werd. Daarbij ging in Hoegaarden ongeveer de helft van de 120 jobs in de brouwerij verloren. De resterende werknemers bleven in alenaken (Hoegaarden) aan de slag in de afvulling en hergisting.

Het centrum vertelt de rijke biergeschiedenis van Hoegaarden. De allereerste “witte” werd hier in 1318 gebrouwen. Het bier kende haar hoogtepunt in de 18de eeuw, toen het dorp 38 brouwerijen telde. In 1957 sloot de laatste brouwerij (Tomsin) haar deuren. Een tiental jaar later werd de productie hernomen door Pierre CELIS. Einde jaren 1980 werd zijn brouwerij overgenomen door het toenmalige Interbrew (heden “InBev”).

Daarnaast is er in het centrum aandacht voor het brouwproces van het witbier. Voorde huidige witbierproductie (InBev maakte niet bekend hoeveel witbier er gebrouwen wordt) is er op jaarbasis 22 ton hop nodig, 7700 ton gerst, 16 ton gedroogde sinaasappelschillen, 4700 ton tarwe en 19 ton koriander. Het witbier wordt gebrouwen in 9 stappen, gaande van het mouten en malen tot de hergisting. Het proces neemt zo'n drie weken in beslag. De Hoegaarden is vandaag het vierde meest gedronken bier in ons land. Het wordt uitgevoerd naar een 30-tal landen. Vooral in Frankrijk wordt het meer en meer gedronken. Al dit bier wordt met uitzondering van Rusland, waar het lokaal wordt geproduceerd, in ons land gebrouwen. In december 2006 werd gestart met het brouwen in Jupille.

Vrij naar een bericht van persagentschap Belga

SLOOP VAN EEN MERKWAARDIGE BRUG TE ROTSELAAR

In De Standaard van 13 februari lazen we het bericht dat de metalen jaagpadbrug over te Dijle, gesitueerd net voor de samenvloeiing met de Demer in Werchter, na een periode van onzekerheid over het voortbestaan ervan, dan toch wordt afgebroken. De anti-roest behandeling heeft haar niet kunnen redden. “We hebben nog geprobeerd de brug te behouden, omdat zij deel uitmaakt van het

wandel- en fietsnetwerk. Maar de Afdeling Zeeschelde wil de brug zo snel mogelijk afbreken en er een nieuwe noodbrug bouwen”, aldus schepen Frans De Cat (CD&V). Volgens de verantwoordelijken van de Afdeling Zeeschelde is de brug te gevaarlijk. “De brug werd door deze dienst tegen roestvorming behandeld,

maar tussen de metalen platen blijft de roest voortwoekeren”, aldus Staf Van Loo van de Afdeling Zeeschelde. De nieuwe brug komt op dezelfde plaats. “In theorie wordt het geen openbare weg, maar wij zullen er wandelaars en fietsers gedogen”, aldus nog Staf Van Loo. (P.V.)

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

TWEEDE EUROPESE CONTACT- WEEKEND INDUSTRIEEL EN TECHNISCH ERFGOED : 25 – 27 MEI 2007 TE ZWEVEGEM EN KORTRIJK

De organisatie van deze manifestatie, die plaatsvindt in de voormalige elektrische centrale (heden “Transfo”) te Zwevegem en het Nationaal Vlasmuseum e.a. locaties te Kortrijk, berust bij de V.V.I.A. en men vindt alle nuttige informatie in dit verband op volgende website :
www.e-faith.org

LANDBOUWERS OP DE BRES VOOR OUDE WERKTUIGEN !

Onlangs is de verhuis begonnen van honderden landbouwwerktuigen uit het domein Leiedal te Bissegem naar Heule. Uitbater J. Deprauw van het domein Leiedal (Bissegem) wil namelijk de manège uitbreiden, die de stroom aan bezoekers niet meer aankan. De nieuwe

stek wordt de hoeve van Nic Cattebeke te Heule. De opening is pas voorzien in 2009. Een belangrijke troef voor de nieuwe plaats is de nabijheid van de unieke vlaswingelmolen “Preetjesmolen”.

KENT U HET CHOCOLADEMUSEUM TE BRUGGE ?

Het Chocolademuseum te Brugge leidt je binnen in de slecht gekende cultuurgeschiedenis van de chocolade, die tot meer dan twee millennia teruggaat. Het nuttigen van chocolade wordt al heel vroeg in verband gebracht met kracht (in vloeibare vorm een ideale drank voor onder meer de Maya-krijgers en de Azteken). De Spanjaarden introduceerden chocolade circa 1500 in Europa. Het product is zeer geliefd in de koninklijke hoven en later bij de adel. In de achttiende eeuw werden van chocolade diverse geneeskrachtige preparaten vervaardigd die hun weg vonden naar de apotheken. Pas in de 19de eeuw wordt

chocolade meer toegankelijk voor de burgers en evolueert tot de lekkernij die we vandaag kennen.

Praktisch : adres = Wijzakstraat 2 (Sint-Jansplein) te 8000 Brugge. Open dagelijks van 10 tot 17 uur. Telefoon : 050/61.22.37.

Website : www.choco-story

LUMINA DOMESTICA

Op hetzelfde adres als het chocolademuseum huist nog een ander buitengewoon museum, met name "Lumina Domestica". Dit lampenmuseum toont de historiek van binnenhuisverlichting vanaf de fakkel tot de hedendaagse "led". De pijlsnelle ontwikkeling van de technologie op het gebied van de verlichting vanaf 1800 wordt schitterend geïllustreerd door onder meer olielampen, gaslampen en historische gloeilampen van alle vormen en merken. Een groot aantal unieke stukken uit de wereldbepaalde verzameling Antoon De Vogelaere krijgt na de onfortuinlijke afbouw van "Energiea" (door Electrabel) een verdiend eerherstel...

Meer info : info@luminadomestica.be / www.luminadomestica.be

KETENIERS PLEITEN IN POPERINGE VOOR BEHOUD HOPCULTUUR.

In Poperinge hielden de Keteniers, een plaatselijke geschiedkundige vereniging, in het volledig vernieuwde Hopmuseum, een pleidooi voor het behoud van de hopcultuur. Het museum opende in 1980 zijn deuren en lokte jaarlijks 20.000 à 25.000 bezoekers. Sinds 2003 daalde dit aantal echter gestaag tot 8000 bezoekers. Het museum oogde te folkloristisch, waardoor het stadbestuur besliste tot een grondige vernieuwing.

Sinds de Middeleeuwen bepalen de hopvelden het landschap in en om Poperinge. Door een burenruzie met het lakenwevend leper werd de Poperingse handel in kwaliteitslaken verboden. De hopplant betekende de redding voor de lokale ambachtslui. Nu nog levert Poperinge driekwart van de nationale hopoogst

Practisch: Nationaal Hopmuseum, Gasthuisstraat 71, 8970 Poperinge
<http://www.poperinge.be/NL/toerisme/hopmuseum.htm>

BRUSSELS GEWEST

SPOORWEGMUSEUM BRUSSEL- NOORD GESLOTEN : HELAAS NIET DE APRILGRAP VAN 2007 EN GEWOON O N A A N V A A R D B A A R !

Tot grote ontsteltenis van velen werd onlangs het Spoorwegmuseum in het station Brussel-Noord gesloten. De NMBS (bestaande uit B-Holding, Infrabel en de NMSB zelf) geeft “economische redenen” op als motivatie van haar drastische beslissing. Verder was het museum verlieslatend was door de magere opkomst van het publiek. Dit is uiteraard slechts een drogreden voor het feit dat het museum tijdens het weekend en feestdagen steevast gesloten was. Pendelaars die tijdens werkdagen van 9 tot 17 uur werken konden uiteraard tijdens de weekdagen onmogelijk het museum bezoeken : voor een belangrijk museum is dit “niet kunnen” : volgens SIWE is een museum per definitie een DIENST aan de bevolking, een instelling die niet meteen gericht is op het maken van winst (cfr. de ICOM-museumdefinitie). Bij elk museum al kan een beetje publiciteit wonderen verrichten. Welnu, van enige vorm van promotie of het organiseren van extra activiteiten naar specifieke doelgroepen, laat staan van het aantrekkelijker maken van de presentatie is gedurende decennia lang geen sprake geweest ! Men komt aandragen met (vage) toekomstplannen voor een nieuwsoortig spoorwegmuseum,

“Cité du Rail belge”, maar dit plan rechtvaardigt uiteraard niet de bruuske afbouw van wat heden (in onvolkomen vorm) bestaat ! Wordt ongetwijfeld vervolgd... (Bron : binnengekomen mail van “Trans-fer” / bezoek ook de website : www.gtf.be).

Via FEBELRAIL vzw

(<http://www.febelrail.be>) nog volgend nieuws : NMBS-Holding zou plannen hebben om de collectie van het historisch rollend materieel van de NMBS op te splitsen en onder te brengen in lokale musea, nl. in een nieuw museum in Oostende en het bestaande spoorwegmuseum van “Chemin de Fer à Vapeur des 3 Vallées” te Treignes.

Als dit gebeurt, gaat de unieke samenhang van de collectie verloren. FEBELRAIL pleit voor een centraal gelegen volwaardig spoorwegmuseum, een idee dat SIWE volmondig ondersteunt. Met “volwaardig museum” wordt bedoeld dat er in het gewenste museum niet alleen aandacht besteed wordt aan de klassieke Belgische spoorweggeschiedenis, maar ook aan de recente ontwikkelingen op spoorweggebied (HST e.a.), met ruimte voor hoogstaande tijdelijke tentoonstellingen. Het is verder nodig dat het nieuwe museum verbonden zou zijn met het spoorwegnet, zodat materieel kan uitgewisseld worden. Kortom : er dient gestreefd te worden naar een

museum met nationale én internationale uitstraling !

Volgens recente bijdragen in De Morgen zetten politieke besprekingen (vooral binnen Franstalige partijen) sinds kort het idee voorop, om het nieuw spoorwegmuseum te realiseren in ...het (zo goed als ongebruikte) station van Schaarbeek. De Gewestelijke overheid (Charles Picqué) wil het museum binnen het Brussels Gewest houden. Maar er circuleren ook (luide) geruchten dat staatssecretaris van Overheidsbedrijven Bruno Tuybens (Sp.a) het beheerscontract van de NMBS wil wijzigen om het museum onder te brengen in...Oostende. Twee totaal verschillende opties ! Politiek gekrakeel verzekerd dus. (cfr. "Deze Week te Brussel", nummer 1077, 5 april 2007). Zal de NMBS een objectief onderzoek laten uitvoeren (dat de zuiver financiële analyse overstijgt) om uit de impasse te geraken en (vooral dat) met de conclusies ervan rekening houden ? Wordt zeker vervolgd !

Patrick VIAENE

EEN INTERESSANTE WEBSITE OVER INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE

Peter Scholliers, hoogleraar Nieuwste Geschiedenis aan de V.U.B., nodigt ons uit om volgende vernieuwde website over industriële archeologie te bezoeken : <http://www.vub.ac.be/SCES/ia/homepage.html>

EEN DENKTANK ROND VOEDINGSCULTUUR : "FOST" : "SOCIAL & CULTURAL FOOD STUDIES"

Eten gaat niet alleen om zich voeden, maar heeft ook te maken met denken, praten, schrijven en dromen over eten en drinken. De onderzoeksgroep FOST houdt zich hiermee bezig. Historici, sociologen, archeologen, linguïsten en filosofen verkennen dit boeiend terrein, gaande van sociaal-economisch beleid, gezondheidskwesties naar identiteitsvorming en globalisering. Meer informatie vindt u op de website : <http://www.vub.ac.be/FOST>

Via dit adres kan u vragen op de hoogte te worden gehouden en wordt u de digitale FOST-Nieuwsbrief toegestuurd. Eén van de volgende activiteiten van FOST gaat door op 20 april 2007. Dan organiseert men voor het vierde opeenvolgende jaar de FOST masterclass o.l.v. Warren Belasco. Zie hiervoor : <http://www.vub.ac.be/FOST/agenda.htm>

FINANCIERING RESTAURATIE BROUWERIJ WIELS TE VORST (BRUSSEL) VERLOOPT PROBLEMATISCH

Eind mei 2007 vindt de officiële opening plaats van het Wiels, een nieuw centrum voor hedendaagse kunst, dat gehuisvest wordt in de voormalige (in 1988 stilgelegde) brouwerij Wielemans-

Ceuppens te Vorst. Veel te vroeg, volgens directeur Dirk Snauwaert. Wiels wacht intussen ongeduldig op subsidies van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Het gebouw, in 1929-1930 opgericht naar de plannen van Adrien Blomme, en dat integraal beschermd is door Monumenten & Landschappen, is heden nog een grote bouwplaats, vooral aan de binnenkant. Men hoopt dat de eerste fase (de brouwzaal, het technisch atelier en expositieruimte op de eerste verdieping), gerenoveerd door de architecten van Art & Build, presentabel zullen zijn tegen de openingsdatum in mei 2007. De andere ruimten zullen ten vroegste in december 2007 toegankelijk zijn. Acht miljoen euro werd reeds bij elkaar gesprokkeld via subsidies van het Brussels Gewest, de gemeente Vorst en Europa. Het Gewest moet dringend zijn fiat geven voor een bijkomende investering van 1,2 miljoen om het gebouw beter toegankelijk te maken. Daarop wordt reeds meer dan een jaar gewacht. Deze dagen wordt ook werk gemaakt van een subsidiedossier voor federaal geld van het Beliris-samenwerkingsakkoord. Voor de rest heeft Wiels nog een paar miljoen Euro privé-kapitaal nodig, waarvan reeds (of moeten we schrijven "slechts") 350.000 euro gevonden is. Ook het project van de inrichting van de brouwzaal komt door de budgetaire en tijdsgebonden perikelen in het gedrang. Het jonge en ambitieuze Gentse architectenbureau Office David Van Severen (zoon van)

en Kersten Geers wonnen de wedstrijd (jan 2005!) voor de brouwzaal, van vier andere gerenommeerde bureaus. Zij vestigen de aandacht op de leegte van de beschermde brouwzaal, waar in de loop van de afgelopen jaren vijf van de acht koperen brouwketels verdwenen, door een zeer lichte invulling: een gordijn. Deze glorieuze vondst laat toe in één beweging de ruimten voor de toegang, de bar, de vestiaire de ticketbalie enz. af te zonderen en de ruimte intiemer te maken zonder zware ingrepen aan de bestaande structuur. Vandaag (april 2007) een maand voor de opening van het kunstcentrum is de inrichting er nog niet en wordt hoogstwaarschijnlijk afgevoerd. Of hoe de creativiteit van jonge architecten gesmoord wordt door de Brusselse rompslomp en traagheid. Het culturele programma van Wiels en een uitgebreid historisch overzicht vindt men intussen op de schitterende website www.wiels.org

Vrij naar een bijdrage van Bruno SCHOLS in Brussel Deze Week van 12 februari 2007 en een (uitgebreide) bijdrage van J.-M. BINST in Brussel Deze Week van 29 maart 2007.

CITROËN-GARAGE TE BRUSSEL NOG STEEDS NIET BESCHERMD

Het modernistisch garagegebouw Citroën aan het Sainctelette- en IJzerplein te Brussel moet niet beschermd worden, zo vindt het Brussels Gewest ! Het wordt

zeer goed beheerd en heeft dus geen extra bescherming nodig, is de redenering van de overheid. Nochtans staat dit uniek interbellumgebouw aan zeer veel gevaren bloot wegens nog steeds niet begraven verhuis- en “herlokalisatieplannen” en andere. Een Bijzonder Bestemmingsplan (heden in de maak door het stadsbestuur) zou rekening houden met de unieke constructie, maar SIWE is er niet volledig gerust in. Waarom dan nog langer wachten met de bescherming van dit gebouw van internationaal niveau. Zie hierover de publicaties, vermeld in de bibliografie www.viat.be (P.V.)

LA FONDERIE IN VUUR EN VLAM !!!

“Tout feu, tout amme” is de titel van de nieuwe tentoonstelling in La Fonderie te Brussel. Volgens een bericht in “Les

Nouvelles de La Fonderie” (nr. 24, p. 2) is de expo toegankelijk vanaf 5 mei 2007. Thema is de huishoudelijke verwarming in arbeiders- en burgerhuizen, in fabrieken en openbare gebouwen in de 19de en 20ste eeuw, wat geïllustreerd wordt met talrijke kachels van de meest uiteenlopende types. Naar aanleiding van deze expo verschijnt nr. 35 van “Les Cahiers de La Fonderie”, ondertiteld “Tout feu, tout amme, La révolution du chauffage” (12 Euro, verkrijgbaar vanaf mei 2007). Adres : Ransfortstraat 27, 1080 Brussel (Sint-Jans-Molenbeek). Meer informatie (ook over de rondleidingen, handelend over industrieel en sociaal erfgoed in Brussel, programmabrochure wordt opgestuurd op aanvraag) : telefoon 02/410.99.50. Surf ook naar volgende website : www.lafonderie.be

WALLONIË

HEROPENING VAN HET VERNIEUWD GLASMUSEUM TE CHARLEROI

Het oude “Musée du Verre” van Charleroi sloot enkele jaren geleden haar deuren met het oog op de verhuis naar de site van de voormalige steenkoolmijn “Le Bois du Cazier” in Marcinelle, een deelgemeente van Charleroi. Het is nu zover. : op 16 februari jl. werd het nieuwe Glasmuseum plechtig geopend en wordt meteen de nieuwste sectie van het “Musée de l’Industrie”, dat reeds enkele jaren op dezelfde site gelegen is. De architectuur is gedeeltelijk een

nieuwbouw (met opvallende schuine glasgevel) en de oude lampenzaal. De eerste tentoonstelling (die tot de 8 april 2007 loopt) is getiteld “Louis Leloup, 60 années de verre passion”. Maar er ook een permanente opstelling te bezoeken.

PRAKTISCH : Le Bois du Cazier, Marcinelle, Rue du Cazier 80 te 6001 Marcinelle. Toegankelijk van dinsdag tot vrijdag van 9 tot 17 uur en tijdens het weekend van 10 tot 18 uur. Website : www.leboisducazier.be . Telefoon : 071/86.22.65. Email : carol.ricotta@charleroi.be

EEN INTERESSANT INITIATIEF IN WALLONIË : DE TWEDELIGE TERRILROUTEWANDELGIDS”.

Volgens journalist en Wallonië-kenner Guido Fonteyn was het belangrijkste feit van 2006 in Wallonië de publicatie van de tweedelige “Terrilroutewandelgids”. De “Sentier des Terrils” verscheen als “Topo-Guide GR 412 Est & GR 412 Ouest”. GR staat « Grande Randonnée » of « Grote wandelroute ». Ze loopt van Bernissart in het westen, beginnend bij het museum der iguanodons, tot aan de mijn van Blegny in het oosten, “over de knobbels in de ruggegraat van Wallonië”, voegt Fonteyn eraan toe. Onderweg kijkt men naar meer dan 1200 terrils, en beklimt men er een aantal. Elke gids bevat naast de eigenlijke, zeer gedetailleerde parcoursbeschrijving (en aangepaste topografische kaarten) ook tal van informatieve bijdragen. De eerste uitgave van beide “Topo-guides” (december 2006) is een must voor al degenen die oude industriële landschappen en de natuur, die sinds de stillegging van de steenkoolmijnen haar plaats terugneemt, weten te waarderen. Te verkrijgen in de reisboekhandels. / Patrick VIAENE

NIEUWS OVER HET TEXTIEL-PATRIMONIUM TE VERVIERS

Onder het motto “Verviers, capitale wallonne de l’eau” wordt heden in een leegstaande fabrieksvleugel van de wolfabriek “Usine de Solvent Belge S.A.”

te Verviers tal van textielmachines in verband met de industriële wolverwerking bijeengebracht. De Dienst voor Toerisme (directeur : Henri Leboutte) en ‘l Institut du Patrimoine Wallon (directeur Freddy Joris) dragen het initiatief. Het depot is nog in volle uitbouw, maar kan op aanvraag door groepen worden bezocht.

Een ander nieuw initiatief is de openstelling van het “Watercentrum” in het voormalig woonhuis van textielondernemer Bonvoisin (1665-1736), in de rue Jules Cerexhe (quartier de Hodimont). Medewerkster Catherine Peturkenne benadrukt de cruciale rol van het Vesderwater in de traditionele textielindustrie (drijfkracht voor de langs de Vesder gebouwde wolfabrieken, gebruik van water bij de wolverwerking, e.a.). Dit blijkt ook uit de gravures van Géruzet in “La Belgique industrielle”, een belangrijke iconografische bron waaruit een aantal uitvergroete platen deel uit maken van het decor van het nieuw opengestelde “Maison de l’Eau” Het “Watercentrum” is toegankelijk van 1 april tot 31 oktober van dinsdag tot zondag van 10 u tot 18 U.

Daarnaast kan de bezoeker terecht in het bekende “Centre Touristique de la Laine et de la Mode - Aqualaine”, rue de la Chapelle 30, Verviers (tel. : 087/35.57.03 / zie ook website : www.verviersima.be).

Ook het Musée d’Archéologie et du Folklore” (gehuisvest in “Maison Cornet”,

rue des Raines) is een bezoek meer dan waard In Verviers werd ook een thematische wandeling uitgestippeld “spinnen doorheen de stad”, die langsheen een aantal in openlucht opgestelde textielmachines voert en de belangrijkste oude textiel fabrieken laat zien. Meer informatie : telefoon 087/30.14.33, www.verviers.be / www.institutdupatrimoine.be
(Patrick VIAENE)

MEMOSCIENCES

Tot slot nog een uitnodiging. Op 9 mei 2007 om 14 uur heeft in de Universiteit van Mons-Hainaut een dubbelvoordracht plaats omtrent de bekende scheikundige Mendeleev. Dr. Brigitte Van Tiggelen zal spreken over « L’homme derrière les tableaux : Dimitri Mendeleev », Prof. Bernadette Bensaude-Vincent (Sorbonne, Parijs) brengt een vernieuwende kijk op het levenswerk van Mendeleev. Meer informatie : info@memosciences.be, website = www.memosciences.be.

UITVINDINGEN EN UITVINDERS

ROBERT ADLER, UITVINDER VAN DE AFSTANDSBEDIENING

Op 15 februari jl. overleed in het Amerikaanse Boise (Idaho) de uitvinder van de afstandsbediening. De Amerikaan overleed op 93-jarige leeftijd in een verpleeghuis.

Mensen vroegen Adler vaak op hij zich schuldig voelde vanwege zijn bijdrage aan de toekomst van een generatie mensen die te lui is om uit de zetel op te staan, maar dat vond Adler een belachelijke suggestie. “Het lijkt me redelijk en rationeel om de tv te bedienen vanaf de plek waar je zit te kijken”, zie hij in een interview in 2004. In 1997 krijgt Adler samen met zijn collega-ingenieur Eugene Polley een Emmy-Award voor zijn uitvinding,

in 1956, van een afstandsbediening met de indrukwekkende naam Zenith space Command. Adler verbeterde daarmee de zogenaamde Flashmatic, die Polley het jaar daarvoor had ontworpen “Hij maakte deel uit van een project dat de wereld veranderde”, reageerde Polley.

Tijdens zijn carrière verkreeg meer dan 180 Amerikaanse patenten. Volgens zijn vrouw Ingrid was de afstandsbediening niet zijn favoriete uitvinding. Hij keek zelf namelijk weinig televisie, hij was meer een lezerstype ! Adler ging in 1941 werken voor Zenith Electronics, nadat hij een doctoraatstitel in natuurkunde

had behaald aan de Universiteit van Wenen. Als vice-directeur van de onderzoeksafdeling ging hij in 1979 met pensioen. Tot 1999 trad hij nog op als consultant. (Vrij naar een bericht van Novum / De Morgen)

Een affiche uit 1957

http://www.tvhistory.tv/1957_Zentih_Ad-

PUDDINGKONING EN UITVINDER OETKER IS NIET MEER

Rudolf August OETKER (kortaf “RAO”), de man die decennialang de gelijknamige Duitse voedings- en industriegroep geleid heeft, overleed op 16 januari jl. op 91-jarige leeftijd. Hij wordt beschouwd als een der grootste Duitse ondernemers uit de naoorlogse periode. Het merk Oetker is vooral bekend om zijn pudding (zelfrijzend bakmeel) en bakproducten,

maar het bedrijf heeft ook grote belangen in de scheepvaart, diepvriesproducten (ijskroom e.a.) en de horecasector. De groep Oetker is heden werkzaam in 35 landen en draait met een jaaromzet van meer dan 7 miljard euro. Er werken wereldwijd meer dan 23.000 mensen bij Oetker. (Vrij naar een bericht in De Morgen, 17 januari 2007)

EEN UITZONDERLIJKE VOORDRACHT OVER LEO BAEKELAND

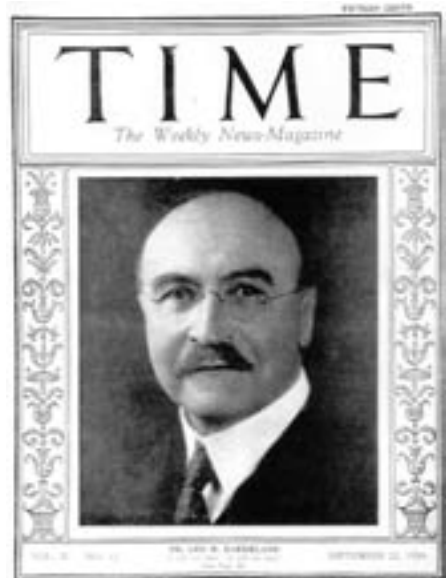
Op 23 februari jl. hielden Prof. Danny SEGERS, conservator van het Museum voor Geschiedenis van de Wetenschappen te Gent en zijn medewerkster Dr. Kristel WAUTIER voor de Heemkundige Kring Oost-Oudburg te Sint-Amandsberg een druk bijgewoonde voordracht over Leo BAEKELAND (1863-

1944). Hun betoog kreeg de titel “Nothing succeeds like success. Het levensverhaal van Baekeland”. De voordracht focuste zowel op de opmerkelijke persoonlijkheid van Baekeland als op zijn loopbaan als wetenschapper en als ondernemer. Een succesverhaal, dat we hierbij pogen kort samen te vatten !

Leo Hendrik Arthur BAEKELAND werd op 14 november 1863 te Gent geboren. Zijn ouders waren van bescheiden komaf en zijn vader was een “ongeleerde” schoenmaker (en herbergier). Leo groeide op als volksjongen en woonde op verschillende plaatsen in en om Gent. Uit de brieven en getuigenissen van de geneesheer van de moeder van Leo, namelijk Eduard REMOUCHAMPS. Leo Baekeland had vanaf vroege leeftijd zin om het anders aan te pakken dan zijn vader, een man waarop hij allesbehalve fier was. Vanaf 1870 tot 1876 volgde Leo de lagere school in de Gentse Stadsschool nr. 11 (Kramersplein). Vader zag in zijn zoon een opvolger als schoenmaker, maar dat zonder zijn vrouw gerekend. De moeder van Leo, tewerkgesteld als dienstster bij Gentse burgerfamilie, stimuleerde haar zoon om verder te studeren, eerst in het Atheneum aan de Ottogracht (1877-1878), daarna in de Nijverheidsschool aan de Lindelei (technologische vakken, chemie), waar hij afstudeert in 1880. Eén van zijn leraren overtuigt hem om verder te studeren. Zo komt Leo als 17-jarige terecht in de universiteit van Gent. Zijn examenresultaten aan de “Sciences naturelles” worden beter met de jaren en in 1884 studeert Baekeland af met grootste onderscheiding als “doctor in de natuurwetenschappen”.

Belangrijk zal de ontmoeting zijn van Baekeland met een aantal figuren, die eerst kort dienen toegelicht te worden.

De eerste figuur is de scheikundige Friedrich August KEKULE (1829-1896), die onder invloed van Justus VON LIEBIG een nieuwsoortig scheikundig onderzoek verdedigde, gebaseerd op talrijke proefnemingen (iets wat Kékulé erg belangrijk zou vinden, zo zal blijken). Na vele omzwervingen komt KEKULE in 1858 als professor terecht in Gent. Kékulé bracht twee assistenten mee : KÜNDIG (waarover weinig geweten is) en Adolf VON BAEYER (1835-1917). Kékulé wil “praktische oefeningen” inrichten in de universiteit. In 1860-1861 wordt dan ook een nieuw laboratorium gebouwd op de bovenverdiepingen van het oude, nog steeds bestaande universiteitsgebouw tussen de Universiteitsstraat en de Volderstraat.

Dr. Leo Baekeland op de cover van Times, 22 september 1924.

Wat hield het scheikundig onderzoek door F.A. KEKULE in ? Heel eenvoudig gesteld : in de tijd van Kékulé herleidden scheikundigen alles tot atomen, de kleinste deelbare eenheid. Men toen vond dat koolstof vierwaardig is, m.a.w. koolstof kan vier bindingen aangaan met waterstof. Kékulé bestudeerde de structuur van benzeen, waarbij de analyse hoofdzakelijk gebeurde door weging met het (door Von Liebig ontwikkelde) “kali-apparaat”. De conclusie van Kékulé : benzeen bestaat uit zes koolstofatomen en zes waterstofatomen. Maar hoe verhouden zich deze atomen tot elkaar ? Dit vindt Kékulé later, via de idee van een “gesloten ringstructuur”, een structuur van vele bekende producten.

Een aantal andere belangrijke figuren in het leven van Baekeland zijn Théodore SWARTS, Adolf VON BAEYER en Désiré VAN MONCKHOVEN.

In 1859 wordt Théodore SWARTS op twintigjarige leeftijd de assistent van Kékulé en als scheikundige volgt hij in 1867 Kékulé op, die vertrekt uit de Gentse universiteit. Kékulé trok naar het nieuwe chemisch instituut van Bonn (één der grootste en modernste in Europa) om er professor Hofmann (die naar Berlijn trok) op te volgen.

Johann F.W. Adolf VON BAEYER werkte in het labo van Kékulé in Heidelberg én Gent. Hij werkte veel later, vanaf 1872, als professor in Straatsburg en bracht het

tot Nobelprijswinnaar. VON BAEYER is belangrijk omwille van de eerste synthese van barbituurzuur en omdat hij in 1872 de reactie van fenol en formaldehyde onderzocht, feitelijk de ingrediënten van het later door Baekeland ontdekte bakeliet. In 1885 (één jaar na zijn afstuderen) wordt Baekeland assistent van Swarts en deed onderzoek op het gebied van de fotochemie, o.m. omtrent dissociatieverschijnselen van zouten.

Hier verschijnt Désiré VAN MONCKHOVEN (1834-1882) ten tonele, die een geïllustreerd standaardwerk schreef over fotografie en die doctor in de natuurwetenschappen werd. In 1879 ontdekt Van Monckhoven een procédé dat de gevoeligheid van broomzilveremulsie verhoogt.

In 1887 verschijnt de eerste publicatie van Leo Baekeland over dissociatieverschijnselen van loodnitraat. Hij ontvangt een beurs voor wetenschappelijk onderzoek, wat hem in de Verenigde Staten zal brengen. Maar daarvoor gebeurt iets belangrijks : de geboorte van Baekelands ondernemersinstinct : Baekeland vindt Jules Guecquier bereid een bedrijfje op te starten, namelijk “Baekeland & C° Scheikundige Producten”. Dit werd (o.m. door de sterke concurrentie) geen commercieel succes, want na 1890 vinden we geen spoor meer terug van dit bedrijfje, zelfs niet in de “Wegwijzer van Gent”. Dan volgt het tweede belangrijk

onderzoeksproject van Baekeland aan de Gentse universiteit, een studie over de reacties van fenolen en formaldehyde. Swarts was hier ook mee bezig. Men bekwam een harsachtige stof die niemand interesseerde, want het betrof geen doorschijnende (gewenste) stof...

Het is in deze periode dat Baekeland juffrouw Céline, de dochter van professor Swarts, leert kennen. Een nieuwe dimensie in het leven van Baekeland, die het met vrouwen niet bepaald hoog op had! Door zijn contacten met de familie Swarts en met Céline maakt Baekeland kennis met een voor hem vrijwel onbekende wereld van de "haute bourgeoisie". Al spoedig ontstaan spanningen tussen Leo en zijn toekomstige schoonvader. Leo vraagt zijn ontslag als assistent van Swarts en huwt op 8 augustus 1889 met Céline Swarts. Twee dagen later vertrekken de pasgehuwden met een schip van de rederij Red Star Line naar de Verenigde Staten op huwelijksreis en studiereis. Baekeland kon als "verslaggever" de overtocht naar de V.S. gratis maken op voorwaarde van een verslag te leveren over de laboratoria die hij tijdens zijn reis zou bezoeken.

In de V.S. legt Baekeland tal van interessante contacten, o.m. leert hij Richard ANTHONY (een fabrikant van fotopapier) kennen en hij wordt voorgesteld aan de ondernemer Ch. F. CHANDLER, bij wie hij meteen aan de

slag kan als "scheikundig consulent". Maar na twee jaar verlaat Baekeland, die meer zelfstandig wou gaan ondernemen, het bedrijf van Chandler. Leo had er zeer veel geleerd, zowel op onderzoeksniveau als op het gebied van bedrijfscultuur. Het waren drukke tijden voor Baekeland en zijn persoonlijke ambitie, zodat hij zijn zwangere vrouw Céline zelfs naar Europa terugstuurt, om haar daar rustig te laten bevallen van een meisje, Jenny (die een kinderdood zou sterven). Leo en Céline kregen nog twee andere, meer fortuinlijke kinderen, nl. George Washington (geboren in 1895) en Nina (geboren in 1896).

Het is tijdens de periode dat hij alleen verblijft in de V.S. dat Baekeland, na diepgaand zelfonderzoek, beslist om zich te specialiseren, namelijk op het gebied van de ontwikkeling van nieuw fotografisch papier. De gefortuneerde Leonard JACOBI (handelaar van metaalschroot uit San Francisco), wordt in 1893 Baekelands' sponsor in het opzetten van een bedrijf van "Velox fotografisch papier". Het bedrijf is bekend als "Nepera Chemical Company" te Yonkers in de Staat New York. Baekeland wordt "secretaris" in het bedrijf. Hij onderzoekt en vergelijkt intensief zilverchloride emulsies en zilverbromide emulsies. Hij verkiest zilverchloride emulsies, omdat hij hiermee tijdens zijn zeer systematische onderzoeken betere resultaten bekomt.

Eén van de verbeteringen door Baekeland is de schaal waarop fotopapier geproduceerd kan worden. Baekeland ontdekte dat de bewaring van foto's onderhevig is aan temperatuur en vochtigheidsgraad van de lucht en ontwikkelde daarop in verband met de productie een soort "airco-systeem". Het "Veloxpapier" was eigenlijk geen echt commercieel succes. Oudere fotografen lazen de Veloxpapier-bijsluiters niet of nauwelijks en bekwamen dan ook fotobeelden van zeer matige kwaliteit, dit in tegenstelling tot de zeer talrijke jonge amateurfotografen die de bijsluiters wél goed lazen : dit werd de redding voor Baekeland, bij zover dat Velox na een korte tijdspanne een concurrent werd voor Eastman – Kodak. De belangrijke ondernemer Georges EASTMAN wil "Nepera" overnemen, wat bij het bezoek van Baekeland aan Eastman ook gebeurt. Nepera wordt voor een onverwacht hoog bedrag (véél hoger dan de door Baekeland verhoopte som) verkocht. Leo Baekeland is miljonnair en schrijft de toepasselijke zin "Nothing succeeds like success". Wel heeft hij aan Eastman moeten beloven dat hij geen verder onderzoek zal doen, noch handel drijven in de fotopapier-branché.

Tijd voor wat ontspanning ! Leo Baekeland koopt een mooie auto en wil reizen, zoekt een nieuwe woning, denkt aan een zelf ontworpen woonboot... Finaal gaat hij in 1899 een mooie villa kopen in Yonkers,

met uitzicht op de traag stromende Hudson River. Hij wil uiteraard ook verder onderzoek plegen en een eigen privaat laboratorium bouwen, wat ook zal gebeuren. Baekeland voelt zich al met al thuis en zeer vrij in de Verenigde Staten, méér dan in het oude Europa.

In 1906 onderneemt het gezin Baekeland een grote reis doorheen Europa met een uit de V.S. (per schip) overgebrachte "stoomautomobiel"! Leo legt een gedetailleerd reisboek aan "A family motor tour through Europe" en maakt ontelbare foto's in de landen die hij doorkruist. In België blijft hij niet lang. Hij bezoekt Brugge en zijn familie in Gent. Op 3 oktober 1906 keert hij tenslotte vanuit Napels terug naar New York.

Dan begint eigenlijk het bakelietverhaal Baekeland legt zich toe op de studie van polycondensatieprocessen, die de aanstoot zou geven tot de ontwikkeling van de kunststoffen en de kunststoffenindustrie. Baekeland zocht vooral op de verschillende soorten (lineaire, vertakte en vernette) polymeren. Hij neemt wel veertig scheikundigen in dienst en vraagt een patent aan in 1907 (precies honderd jaar geleden !), "het warmte-druk patent". Er werd vooruitgang geboekt met toepassing van "bakelizer" om bakeliet te synthetiseren. De eigenschappen van thermoplastische en thermohardende stoffen werden onderzocht. Door het idee van

Baekeland, om vulstoffen, zoals houtmeel aan de condensatieproducten van fenol en formaldehyde toe te voegen en deze mengsels onder warmtetoevoeging en bij hoge druk te verwerken, kregen de voordien als waardeloos beschouwde harsen grote technische betekenis. Van 1910 tot 1917 was Baekeland intensief bezig met de "General Bakelite C°" in Perth Amboy. Bakeliet was honderd jaar geleden de eerste door de mens gemaakte kunststof met talrijke kwaliteiten : thermisch inert, elektrisch isolerend, warmtebestendig, enzovoort. Talloze gebruiksvoorwerpen werden (vooral in de interbellumperiode) vervaardigd uit bakeliet : elektrisch materieel (schakelaars, radio's, luidsprekers), maar ook gebruiksvoorwerpen zoals asbakken, schotels, enzovoort, vaak uitgevoerd in de toen heersende "Art Décostijl". Zeg maar : 'in het begin werd zowat alles van bakeliet gemaakt'. Ook vandaag wordt bakeliet nog steeds toegepast, o.m. in gasmeters. De weerstand van bakeliet tegen chemische stoffen, hitte, het elektrisch isolerend vermogen, dat alles en nog veel meer eigenschappen maakt dat bakeliet als materiaal de storm van naoorlogse en recente synthetische materialen heeft overleefd !

Tijdens de Eerste Wereldoorlog zette zich elk van de leden van de familie Baekeland op eigen wijze in om het oorlogsleed in België en Europa te verzachten. Leo Baekeland werd lid van de eminente

"Naval Consulting Board of the USA". Verder verging het de Baekeland voor de wind tijdens de interbellumperiode. De familie bezat een blokhut in de Adirondacks en het luxueus verblijf "The Anchorage" in Florida, een groot zeilschip, enzovoort. Toch bleef Leo Baekeland sociaal een bewogen man. Hij loochende zijn bescheiden roots niet en ondersteunde vanuit de V.S. zijn familie in België. Ondanks een zekere afkeer voor Europa werd hij, ouder geworden, af en toe overmand door een zekere nostalgie naar het vaderland. Leo Baekeland overleed op 23 februari 1944 te Beacon (New York).

PRAKTISCH :

Naar aanleiding van de 100ste verjaardag van de uitvinding van het bakeliet organiseert het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen de tentoonstelling "En toen was er bakeliet". Deze is van 29 maart tot 13 april 2007 te zien in de Aula van de Universiteit Gent, Voldersstraat 9, Gent. Nadien (vanaf 23 april tot 14 december 2007) is deze tentoonstelling te zien in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen, Krijgslaan 281, Gebouw S 30, te Gent. Toegang alleen op werkdagen van 10.00 tot 17.00 uur.

Aanvullend : Het Eureka-moment van Baekeland : van 14 juli in het huis van Alijn, Kraanlei 65 te Gent.

Patrick Viaene

INTERNATIONAAL NIEUWS

HET TECHNIEKMUSEUM TE HENGELO BELEEFT EEN NIEUWE START

Op 16 november 2006 werd het nieuwe HEIM (Hengelo Industriemuseum) of "Twents Techniekmuseum HEIM" plechtig geopend voor het publiek. De oude lokatie in de Bornestraat werd na vele jaren geruimd voor de schitterend gerenoveerde Wilhelminaschool, de oude fabrieksschool van de bekende machinebedrijf Stork, gelegen in de Industriestraat, op minder dan één kilometer ten zuiden van het station van Hengelo.

Het Techniekmuseum geeft een beeld van anderhalve eeuw industrie in Twente, "van stoommachine tot ruimtevaart". Dit gebeurt door werkende machines en apparaten, ondersteund door begrijpelijke uitleg.

In de textielafdeling staan oude handweefgetouwen en moderne weefmachines afkomstig van de Hengelose Trijpweverij. De meeste machines en motoren uit de afdeling werktuigbouw komen van Stork, het bekendste bedrijf van de stad. De elektrotechniek verdient bijzondere aandacht. Heemaf en Hazemeijer (heden "Eaton") waren de elektrotechnische reuzen van de Twentse industrie. Generatoren, schakelmateriaal en allerlei

meetinstrumenten getuigen van deze hoogwaardige industrie. Een andere afdeling handelt over radar en detectie, geïllustreerd door de opmars van "Hollandse Signaalapparaten" (heden "Thales-Nederland"). In het museum staat een complete elektromechanische telefooncentrale, als onderdeel van de afdeling telecommunicatietechniek. Er zijn ook heel onverwachte aspecten, zoals de zoutwinning, die in het Twentse Boekelo sinds 1918 plaatsvindt. Zout is de belangrijkste grondstof voor chloor, dat in ontelbare producten is verwerkt.

Het museum beschikt over een bibliotheek, een filmzaal, een "Doe-lokaal" en erfgoedlokaal (voor jeugdige bezoekers). Een uitgebreide historie van het HEIM werd te boek gesteld door Helmig KLEEREBEZEM : "25 jaar Techniekmuseum Heim. Industrieel erfgoed in een oude centrale". Hengelo, (Twents Techniekmuseum HEIM) 2006.

PRAKTISCH : HEIM, Industriestraat 9, 7553 CK Hengelo. Tel. : 0031/74/24.300.54. Open dinsdag tot vrijdag 11 tot 17 uur, weekeinde : 14 tot 17 uur.

Website : www.techniekmuseumheim.nl /
Email : info@techniekmuseumheim.nl

IVth INTERNATIONAL SCIENTIFIC STUDENTS-'WORKSHOP TE DZIERZONIOW (POLEN)

Van 8 tot 11 september 2007 heeft in het Poolse Dzierzoniow (nabij Wroclaw) een internationale workshop plaats, getiteld "Technology in the history of civilisation – thinking of the future". Deze vindt plaats in het "Owl Mountains Museum of Technology", een recent

ecomuseum omtrent technologie en de Nowa Ruda-regio. Praktische informatie <http://www.nadbor.pwr.wroc.pl/>. E-mail nadbor@pwr.wroc.pl Adres van het secretariaat : Ulica Barlickiego, 10/1, 50-324 Wroclaw (Polen). (Naar een mail van de organisatoren).

4th BIENNAL "VESTIGES OF INDUSTRY" IN TSJECHIË (17-23 SEPTEMBER 2007)

Deze 4de Biënnale conferentie, die samenvalt met de 300ste verjaardag van de Technische universiteit van Praag, is gewijd aan "mogelijkheden, betekenissen en behoudsproblematiek van industrieel erfgoed". Het gaat door in het Ecotechnisch museum van Praag,

gehuisvest in de oude waterzuiveringsinstallatie van Praag-Bubeneč. Uitstappen zijn voorzien naar Kladrno, Liberec en Ostrava. Alle verdere informatie is te vinden op website : <http://vcpd.cvut.cz> of <http://www.industrialnistopy.cz> Zie ook : www.industrialnicesty.cz

ANDERE RECENTE EN TOEKOMSTIGE CONGRESSEN OVER INDUSTRIEEL ERFGOED IN HET BUITENLAND

CROATIË : 3de internationaal congres over industrieel erfgoed "Rijeka, historical traffic crossroads between Mediterranean and Europa", Rijeka, oktober 2007. Contact : www.protorpedo-rijeka.org

erfgoed, Bochum en Hattingen, 11 tot 14 september 2007. Contact : bigstuff07@bergbaumuseum.de / <http://www.bergbaumuseum.de>

FRANKRIJK : Eerste internationaal congres omtrent landbouwerfgoed en patrimonium van de voedingsnijverheid te Reims, 3 tot 5 mei 2007. contact : gracia.dorel.ferre@wanadoo.fr

We vermelden ook de jaarlijkse "Nacht van de Industriebouwkultuur" op 2 juni 2007, beter bekend onder de naam "Extra Schicht". Deze evenementennacht gaat door op zeer talrijke plaatsen in het Roergebied. Email : info@extraschicht.de

DUITSLAND : Big Stuff 2007, omtrent het behoud van grootschalig industrieel

ROEMENIË : 5th international conference and workshop on industrial archaeology.

17-22 april 2007. Informatie :
 irina.iamandescu@cultura.ro /
 Email : irina_iamandescu@cultura.com

ZWITSERLAND & FRANKRIJK :
 Internationale ontmoetingsdagen over
 waterkracht en elektriciteit te Divonne-
 les-Bains (Fr.) en Genève, 7-9 juni 2007.
 Website : www.divonnelectro.org
 Contact : LeskensG@aol.com

EEN “MASTER ERASMUS MUNDUS” OVER INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED

De Universiteiten “Paris 1” (Panthéon-Sorbonne) en van Padua (Italië) en Evora (Portugal) sloegen de handen in elkaar en organiseren een “Master Erasmus Mundus” gewijd aan “Technologie, Patrimonium, Territorium en Industrie (TPTI). Zowel de geschiedenis van de technieken als erfgoedbeheer en industriële archeologie komen hierbij

aan bod. De Masteropleiding omvat 4 semesters, waarvan de eerste drie plaatsvinden in Parijs, Padua en Evora en de laatste semester (redactioneel werk, stage) op een plaats naar keuze. Alle verdere informatie : www.tpti.eu of via volgende email : tpti@univ-paris1.fr

DE «FONDATION DE L’AUTOMOBILE PAUL BERLIET» TE LYON

Eén van de meest dynamische musea en documentatiecentra in Europa, actief op het gebied van het onderzoek, behoud en verzamelen van auto’s en (in het bijzonder) van vrachtwagens is sinds jaar en dag de “Fondation de l’Automobile Paul Berliet” te Lyon (Frankrijk). De stichting beschikt over een zeer uitgebreide en voortreffelijk gepresenteerde museumcollectie. Samen met voorzitter dhr. Paul Berliet is mevrouw

Monique Chapelle zijn de drijvende krachten achter dit opmerkelijk initiatief. Recentelijk publiceerde de slichting een nieuw boek “La grande aventure automobile lyonnaise”, geredigeerd door Pierre-Lucien Pouzet en uitgegeven door uitgeverij “La Taillanderie”. Adres van de stichting is : Avenue Esquirol 39, F-69003 Lyon. Tel. : 0033/4.78.54.15.34 Website : www.fondationberliet.org / email: fondation.berliet@wanadoo.fr

« DE FER ET DE PEAU » : EEN GRENSVERLEGGENDE TENTOONSTELLING TE NANCY

Tot twee mei loopt nog de (veel te korte) tentoonstelling DIER EN ARBEID (‘Animal et travail : DE FER EN DE

PEAU’) in het bekende (maar voor al te veel Vlamingen nog steeds onbekende) Musée de l’Histoire du Fer, gelegen te

Nancy–Jarville (op 5 km ten zuiden van Nancy-Centrum).. De originele expo, die talrijke raakvlakken illustreert tussen dier en arbeid, in het bijzonder tussen ijzer en dierenhuiden (van leerlooierijalaam, hoefsmederijalaam, paardenarbeid in de mijnbouw tot conservenfabriekmachines en metalen doosjes “corned beef” enzovoort) vervolgt in het “Muséum-Aquarium” van

Nancy, maar men bezoekt best eerst het 1ste deel van deze expo in Jarville (Av. Du Général de Gaulle, Jarville-la-Malgrange). Als de tentoonstellingstermijn verstreken : geen nood, dan bezoekt u in situ de vaste collectie van het Lorreins IJzermuseum, één van de degelijkste op inhoudelijk gebied van geheel Europa, een (ruime) omweg waard. Telefoon Musée du Fer = 0033.3.83.32.99.97

Patrick VIAENE

LE PATRIMOINE DES COMMUNES DU NORD : EEN BOUWKUNDIGE INVENTARIS OVER HET FRANSE DEPARTEMENT « NORD ».

Voor wie net over de Belgische grens het industrieel erfgoed wil bezoeken bestaat sinds enkele jaren een zeer uitvoerige tweedelige inventaris “Le Patrimoine des Communes du Nord”. Gerangschikt per kanton, worden alle gemeenten voorzien van een korte historische notitie, waarna de belangrijkste componenten van het bouwkundig erfgoed beschreven worden. Het industrieel erfgoed, in het bijzonder het erfgoed van de mijnbouw, de textiel en de agro-industrie, komen ruim aan bod en elke beschrijving is voorzien van adresgegevens en een foto. Tientallen onderzoekers leverden hun medewerkers aan dit “magnum opus”.

Bij wijze van voorbeeld noemen we de vermelde industriële relictten van het Kanton Douai (Douai en omliggende gemeenten):

ANHIER : Schacht 2 en directeurswoning van de koolmijn behorend tot de “Société houillère de Flines-lez-Raches”.CUINCY : Suikerfabriek Société Luce et Cie, Zuivelfabriek Reneau. DOUAI : Maalderij van de Dominicanen en “Moulin des Augustins” langs de Scarpe, Cités (arbeiderswijken) Hanotte en “Coron-Verts”, Etablissements Arbel / Usines AFR (bouw van spoorwegmaterieel), Gemeentelijk serrecomplex rue Faubourg de Béthune, Textielabriek Frais-Marais (“Les Textiles de Douai), FLINES-LES-RACHES : Brouwerij-mouterij Lespagnol, metalen ophaalbrug over de Scarpe “Pont de Germignies”, LAMBES-LEZ-DOUAI : Sluizencomplex aan de Scarpe. LEWARDE : Steenkoolmijn Delloye (heden Mijnmuseum). RACHES Voormalige “Emaillerie Cornet”, Steenbakkerij Denisse. ROOST-WARENDIN : Brouwerij Saint-Martin.

De prachtig uitgegeven tweedelige inventaris, die 1792 bladzijden (!) telt, is in de "betere boekhandel" in Noord-Frankrijk verkrijgbaar tegen de luttele prijs van 25 Euro. Een echte aanrader !

Referentie : Le patrimoine des Communes du Nord (Collection Le Patrimoine des Communes de France), FLOHIC-éditions. ISBN 2-84234-119-8. (P.V.)

ONDER DE LEESLAMP

BIBLIOGRAFIE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN BELGIË, VOORJAAR 2007 : EEN SELECTIE

BECK F., Vergane glorie. Belgische sleepboten. In : Ruimschoots, jg. 6 (2006) nr. 3, p. 10-11.

BERNAERTS Jan, .Kanaal <Dessel-Turnhout-Schoten> 132 jaar oud. In : Ruimschoots, jg. 7 (2007) nr. 1, p. 11-13.

BOOM Auk, Van zeil tot stoom (4) Stoommotoren Ruimschoots, jg. 6 (2006) nr. 4, p. 18-21.

BORDAGE Fazette (dir.), Transeuropehalles. Les fabriques, lieux imprévus. Paris, (Les Editions de l'Imprimeur) 2001. *Een uniek boek in zijn soort : een groot aantal herbestemmingen van voormalige fabrieksruimten in diverse Europese steden tot (vooral) kunst- en cultuurcentra worden onder de loep genomen. Zie ook hierna volgende boekbespreking.*

BOUCKAERT Pieter, De geschiedenis van de Gentse pianobouw, van Fuhrmann tot Justin Van Hyfte. In : TIC, deel 97, 1ste trimester 2007, p. 2-31. *Uitgebreide*

bijdrage over een tot op heden miskend aspect van de nijverheid en handel te Gent, in de eerste a evering van het met een nieuwe redactionele en vormelijke look.

Brusselse bedrijvigheid : Miroiterie – Vitrierie Leys & Fils. In : De Vijfhoek, Maandblad van De Markten, jg. 31, nr. 2, p. 8-9.

CERF Guy, Koninklijk Legermuseum, afdeling Lucht- en ruimtevaart : catalogus van de motoren. Brussel, (Brussels Air Museum) s.d.

CHARPENTIER Chantal (red.), L'aventure de l'électricité – Musée EDF Electropolis. Paris, (Connaissance des Arts, « Numéro Hors Série ») 2005. Publicatie over het elektriciteitsmuseum te Mulhouse, met interessante reeks vulgariserende bijdragen omtrent geschiedenis en vroege toepassingen van de elektriciteit, zie ook website : www.edf.electropolis.mulhouse.museum

COLLIN Catherine (dir;), TAGLIAFERRI Mariarosario, e.a., Usines reconverties . Paris, (L'Inédite) 2006. *Eigenzinnig en wereldwijd overzicht van allerhande herbestemde industriële gebouwen, met nogal sterke nadruk op het architectonisch karakter van de reconversies.* ISBN 2.35032.040.5

COMBIER Marc, Anciennes publicités murales. Rennes, (Ouest-France / Edilarge S.A.) 2006. ISBN 2-7373 3906-5.

CORNE Henri, DE KEGHEL Pierre, Sentier des Terrils. Topo-Guide du Sentier de Grande Randonnée. GR 412 Ouest. Borinage – Centre – Bassin de Charleroi. S.I., (Les Sentiers de la Grande Randonnée) 2006. *In deze uitgave wordt samen met de hierna genoemde een gedetailleerde wandelroute beschreven van meer dan 250 kilometer door het Waalse landschap van voormalige steenkoolmijnen en steenbergen. De bijzonder waardevolle gidsen bevatten precieze topografische wandelkaarten en tal van achtergrondartikels over mijnbouw en terrils.*

CORNE Henri, DE KEGHEL Pierre, Sentier des Terrils. Topo-Guide du Sentier de Grande Randonnée. GR 412 Est. Namurois – Hesbaye - Bassin liégeois. S.I., (Les Sentiers de la Grande Randonnée) 2006.

CREYFF Thierry, Rijn- en binnenvaart. Belevissen van de schippersfamilie Meese. In : Ruimschoots, jg. 6 (2006) nr. 4, p. 18-21.

D. J., “Crangon” eerste beschermd varend erfgoed. . In : Ruimschoots, jg. 7 (2007) nr. 1, p. 15-17.

DE BOT H., SCHOONBROOD J., Die Montzenroute. La route de Montzen. De Montzenroute. Mönchengladbach, (Th. Barthels) 2006. *Drietalig boek met 350 illustraties en informatie over de geschiedenis van deze Oost-Belgisch spoorlijn, met uniek cartografisch materiaal. Meer details op website : www.diemontzenroute.de*

DE HERDT René, VAN HECKE Tanya, Een passie voor piano's. op bezoek bij piano- en klavecimbelbouwer Chris Maene. In : TIC, deel 97, 1ste trim. 2007, p. 42-45.

DE HERDT René, VAN HECKE Tanya, Een getuigenis uit de blekerij van AVO : interview met André Herman (17/10/2006).
In : TIC, deel 97, 1ste trim. 2007, p. 46-47.

DE JONG Henk, MUYEN Nico, 2000 jaar beweegbare bruggen : internationale gids van bekende en onbekende brugtypen en bewegingswerken. Rijswijk, (Elmar) 1995 <ISBN nummer 90-389-0286-7>.

DELHEZ Jean-Claude, Les mines de fer du pays gaumais. Neufchâteau, (Ed. J.-C. Delhez / Weyrich) 2004.

DENEWET Lieven, Vijf Oost-Vlaamse molennominaties in 2006 : Denderwindeke (Ninove) - Molen Ter Zeven Wegen, Sint-Niklaas - Witte Molen, Mere (Erpe-Mere) – Kruiskoutermolen – Viane (Geraardsbergen) – Mertensmolen, Mater (Oudenaarde) – Tissenhovemolen. In : Molenecho's, jg. 34, 2006, nr. 4, p. 230-245.

DE RO Jacques, Pleidooi voor de bescherming van vier watermolens in vier dorpen van Geraardsbergen : Goeferdinge - Papiermolen- en fabriek Fontaine, Ophasselt – watermolen Berlengée, Viane – Mertensmolen, Zarlardinge – watermolen Deportemont. In : Molenecho's, jg. 34, 2006, nr. 4, p. 249-271.

DE RO Jacques, La conquête de notre Californie Grammontoise : kroniek over de leerlooierijen voor textiel te Geraardsbergen in 1849-1857. In : Gerardimontium, nr. 199, jan.-febr. 2005, p. 10-23.

DE WILDE Bart, Gent / Rabot. De teloorgang van de textielnijverheid. Gent / Tielt, (Gent Cultuurstad vzw / Lannoo) 2007 (zie ook : www.memory-on-off.be)

D'HOINE Annelien, Traditionele ijskelders in België : een leaser. In : Erfgoed van

industrie en techniek, jg. 14, nr. 1, maart 2005, p. 13-19.

DRICOT Thierry, Le haut-fourneau 6 de Seraing. La dernière coulée. Seraing, (Pixels Images) 2005. *Schitterend fotoboek over de laatste levensdagen van een hoogoven, gevolgd door een kapittel met technische informatie over het bedrijf en de toekomstperspectieven van de metaalsector in het Luikse bekken.*

GILS Bieke, Baanbrekers en hoogvliegers. Belgische pioniers in het de vliegerij tijdens de Belle Epoque. In : Sportimonium, 2006, nr. 3-4, p. 74-81.

GOFFIN Louis, Une histoire de fer et d'acier. In : Cahiers de l'Académie Luxembourgeoise, Nouvelle Série 21, 21/2005, p. 5-54. *Zeer degelijke bijdrage omtrent twee eeuwen ijzer- en staalproductie in het zuiden van de provincie Luxemburg, deel van het themanummer "Au pays du fer, de l'eau et de la fumée".*

GYMPEL J., STREICH W., WAGNER V., Die KulturBrauerei im Prenzlauer Berg. Berlijn, (Bebra Verlag) 2001. *Voortreffelijk geïllustreerde boek omtrent de historiek van één der grootste Berlijnse brouwerijen, gevolgd door een gedetailleerde analyse van het herbestedingsproces tot een zeer levendig cultuurcentrum met regionale uitstraling.* ISBN 3-89809.000.0

HIMLER Albert, De haven in het stedelijk jaarverslag van 1901. In : Kon. Havenwerktuigen, 57ste jg. nr. 2, februari 2002 en nr. 3, maart 2002.

HIMLER Albert, Het Koninklijk Stapelhuis 1830-1901. In : Kon. Havenwerktuigen, 57ste jg. nr. 4, april 2002, p. 16-24, nr. 5, mei 2002, p.18-24.

HIMLER Albert, De elektrische liften en gevelkranen van het Koninklijk Stapelhuis (1903-1990). In : Kon. Havenwerktuigen, 57ste jg. nr. 6, juni 2002, p. 18-24.

HIMLER Albert, CLERCCKX H., Technische aspecten omtrent de werking van de waterpershuizen. In : Kon. Havenwerktuigen, 57ste jg. nr. 9, november 2002, p. 19-24.

HIMLER Albert, Een brokje actualiteit en historische achtergrond : (weer) Belgen in Congo. In : Kon. Havenwerktuigen, 58ste jg. nr. 10, december 2003, p. 22-28.

HIMLER Albert, Oorlogsgebeurtenissen in 1940. In : Kon. Havenwerktuigen, 60ste jg.(vervolgverhaal) : nr. 4 tot 10.

HIMLER Albert, Antwerpen huldigt (eindelijk) ir. J.N. Mengin (1760-1842), ontwerper en bouwer van de eerste havendokken. In : Kon. Havenwerktuigen, 61ste jg. nr. 8, oktober 2006, p. 18-24.

HIMLER Albert, De 150-tons vlotkraan "Grote Gust" verdrongen ! In : Kon.

Havenwerktuigen, 61ste jg. nr. 10, december 2006, p. 15-20.

HIMLER Albert, Eerste steenlegging Museum aan de Stroom (MAS). In : Kon. Havenwerktuigen, 62ste jg. nr. 1, januari 2007, p. 22-24.

JORIS Freddy, La réaffectation du patrimoine industriel en Wallonie. In : Jean-Claude DAUMAS (dir.), La mémoire de l'industrie. De l'usine au patrimoine. Besançon, (Presses Universitaires de Franche-Comté), 2006, p. 227-236. *Een van de talrijke interessante bijdragen uit de handelingen van een notoir colloquium over industrieel erfgoed. ISBN : 2.84867.140.8*

KLEEREBEZEM Helmig, 25 jaar Techniekmuseum Heim. Industrieel erfgoed in een oude centrale. Hengelo, (Twents Techniekmuseum HEIM) 2006. *De saga van de ontwikkeling van een uniek industriemuseum in de Nederlandse "achterhoek", een educatief museum vooral gedragen door een netwerk van zeer gemotiveerde vrijwilligers. Info : www.techniekmuseum.nl.*

LEBLANC Jacques, PHILIPS Freddy, Zeilen tussen land en zee. Zeilloodsboten op de Vlaamse Banken en de Westerschelde. Tielt, (Lannoo) 2006.

LEFEBVRE Wim, MATTHYS Christa, Gids van landbouwarchieven in België 1795-2000. Leuven, (Universitaire Pers Leuven) 2006.

LICHTENBERG Lou, Industriële archeologie. Toekomst voor "vuil erfgoed". In : Archeologie Magazine, 2006, nr. 5, p. 27-50. *Uitgebreide bijdrage over behoud van industrieel erfgoed in België en de buurlanden, vlot geschreven naar het groot publiek.*

LOK Franke, Het laatste boek van Jules Van Beylen. In : Ruimschoots, jg. 7 (2007) nr. 1, p. 24-25.

MANTELEERS Willem, Vrouwe Nele, een prijzenswaardig particulier initiatief. In : Ruimschoots, jg. 6 (2006) nr. 4, p. 9-11.

MIOCHE Philippe, WORONOFF Denis (dir.), L'acier en France : produits et marchés, de la fin du XVIIIème siècle à nos jours. Dijon, (Editions universitaires de Dijon) 2006.

Museum voor Geschiedenis der Geneeskunde. Gids. Gent, (Stichting Jan Palfyn) 1995.

NAUDTS Kris, Gerestaureerde "Martha" is weer thuis. In : Ruimschoots, jg. 7 (2007) nr. 1, p. 9-10.

NEIRINCKX, Affiches op het spoor. Spoorwegaffiches in België 1833-1985. Tielt, (Lannoo) 2006. *Franstalige uitgave van hetzelfde boek : Affiches sur le rail. Les affiches ferroriaires en Belgique 1833-1985. Brussel, (Racine) 2006.*

PACCO John, De vliegtuigen van Sabena / Les avions de Sabena. Aartselaar, (J.P. Publicaties) 2006. *Deskundig samengesteld overzicht dat de ontwikkeling van het vliegend materieel van Sabena beschrijft.*

PEETERS Wim, WILSON Jérôme, L'industrie belge dans la Russie des tsars. Liège, (Editions du Perron) 1999. *Een ware encyclopedie van de Belgische ondernemers, handelaars en bankiers die voor de val van de laatste tsaar actief waren in Rusland ISBN-nummer : 2-87114-167-3.*

PINON Pierre, LEMAITRE Pascal, Patrimoine uviaal. Canaux et rivières navigables. Paris, (Editions Scala) 2005. *Buitengewoon boeiend overzicht van waterbouwkundig erfgoed in Frankrijk, in het bijzonder dat van kanalen en bevaarbare waterlopen. Buitengewoon geïllustreerd door Pascal Lemaître. ISBN = 28 66583522. In dezelfde reeks verscheen een paar jaar geleden een deel over industrieel erfgoed.*

RUIMSCHOOTS, Tijdschrift over klassieke scheepvaart. Rupelmonde, (Ruimschoots vzw). *Dit tijdschrift, dat bericht over het maritiem erfgoed en nautische geschiedenis in Vlaanderen (en daarbuiten) is in 2007 toe aan de achtste jaargang en is uniek in zijn soort in Vlaanderen. Email : ruimschoots@skynet.be*

SCHOLLIERS Peter, Voedingsonderzoek over de 19de en 20ste eeuw in België, Nederland en Europa. In : Volkskunde, jg. 107, (2006) nr. 4, p. 281-303.

TERLINDEN Michel, e.a., Catalogus Brussels Air Museum. Tweede uitgave. Brussel, (Air & Espace asbl / Lucht & Ruimte vzw) s.d.

VANBEVEREN Gisèle, Van loopfits tot moderne fiets. De 19de eeuw op twee wielen. Bezoekersgids. Brussel, (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis) 2002.

VAN HEESVELDE Paul, Mag het iets meer zijn ? Exploitatie van mobiel erfgoed en historiografie. In : VCM-Contact, jg. 13, oktober-december 2006, p. 24-31.

VAN RENSBERGEN Henk, Abandoned places. In : TIC, deel 97, 1ste trim. 2007, p. 36-37.

VERBRAECK Yvan, Grootheid en verval van de Mariekerkse haringdroog- en rookschouwen. In : Erfgoed van Industrie en Techniek, 15de jg., nr. 4, december 2006, p. 118-129.

VERVAET Bert, Brouwerij 't Hof van Keyzers te Zaffelare : geslaagde restauratie. In : Heemkundig Nieuws, Contactblad van de Heemkundige Kring "De Oost-Oudburg", jg. 35, nr. 2, april-juni 2007, p. 12-14.

VIAENE Patrick, Le patrimoine industriel de la Flandre. In : Patrimoine de l'Industrie / Industrial Patrimony, jg. 8, nr. 17, p. 55-73.

Werkvormm. Verroeste IJslandsvaarder geeft Antwerpse werkloze jongeren nieuwe toekomst. In : Ruimschoots jg. 6 (2006) nr. 4, p. 29-31.

WILSSENS Marie-Anne, Antwerpen Nieuw-Zuid. Van goederenstation tot de zetel van de Bank J. Van Breda & Co. Tielt, (Lannoo) 2007.

ZONDERMAN G., De geschiedenis van de sportluchtvaart in België 1918-1995 : bijdrage tot het archief van de Moderne Sport (MOSAR). Leuven, (K.U.Leuven, licentiaatsverhandeling lichamelijke opvoeding).

BOEKBESPREKINGEN

EEN PRACHTBOEK : "AFFICHES OP HET SPOOR" !

Pieter NEIRINCKX schreef een boek over oude spoorwegaffiches. Het

boek biedt niet alleen buitengewoon interessante leesvoer over een belangrijk maar vrij onbekend aspect van de spoorweggeschiedenis : het is ook één der aantrekkelijkste boeken over

dit onderwerp van de laatste jaren, gepubliceerd door uitgeverij Lannoo in 2006.

Na een boeiende inleiding door Peter SCHOLLIERS, licht de hoofdauteur zijn drievoudige invalshoek toe : de affiche heeft een economische dimensie, is een technische realisatie en heeft tenslotte een esthetische dimensie. In acht hoofdstukken wordt de periode 1833-1985 overschouwd.

De eerste spoorwegaffiches zijn eerder administratieve verordeningen in “boekentaa” en enkel in zwart-wit. Vanaf 1860 komen zwart / rood-affiches voor en vanaf ca. 1880 komen de kleur lithografieën op het appel, met een hoogtepunt in de belle-époque periode. De affiches bevatten nog steeds zeer veel tekst en zijn van op afstand niet goed leesbaar. Dat verandert tijdens het interbellum, wanneer het modernisme van de schreef oze letters en de moderne typografie zijn opmars begint. De affiches van de vijftiger jaren van vorige eeuw zijn vaak opnieuw gemaakt op basis van een handgeschilderd model en hebben vaak een picturale uitstraling. De affiches bevatten vooral vanaf de jaren 1960 fotografische beelden of zijn quasi abstract grafisch.

“DE POPPEN AAN HET DANSEN”, EEN SLEUTELBOEK OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE ANTWERPSE VOLKSKUNDE

Het Antwerpse Volkskundemuseum bestaat in 2007 honderd jaar en zal over afzienbare tijd deel uitmaken van het MAS (Museum aan de Stroom). Een uitgelezen moment om een overzicht te geven van een eeuw “Antwerpse volkskunde verzamelen”. Daarom organiseert het MAS / Volkskundemuseum twee tentoonstellingen : “Het interessante volk. Van Max Elskamp tot Museum aan de Stroom. 100 jaar dagelijks leven verzameld” en “Verbeeld verleden. Foto’s van Karin Borghouts”. Naar aanleiding van deze manifestaties wordt een boek gepubliceerd : “De poppen aan het dansen. Honderd jaar Antwerps Volkskundemuseum. Nieuwe visies op erfgoed”. Het boek (verkrijgbaar in het museum aan 25 Euro) vertrekt van de intrigerende geschiedenis van het museum en kijkt in de zielen van zijn voorvechters. Daarnaast levert het ook een fundamentele bijdrage aan het denken over de musea in de 21ste eeuw. Het onderzoekt op een visuele manier de “volkskundige blik” en de voorstelling van het dagelijks leven in volkskundige musea. De tentoonstelling loopt van 31 maart 2007 tot 19 augustus 2007.

Meer concrete informatie is te verkrijgen via www.mas.be of tel. 03/220.86.66.

Vrij naar een MAS-bericht van directeur Carl DEPAUW

FOCUS OP ANTWERPEN NIEUW-ZUID

Het Zuid in Antwerpen beleeft als woon- en uitgaansbuurt de laatste jaren een ware renaissance. De recente herbestemming van het goederenstation past in deze heroplevingstrend. Onlangs restaureerde het architectenbureau Conix het voormalige goederenstation-Zuid met als nieuwe bestemming de hoofdzetel van Bank J. Van Breda & Co. In het boek "Antwerpen Nieuw-Zuid" wordt de geschiedenis van dit tot voor kort miskend, waardevol gebouw belicht. Het is een symbool voor een boeiende periode van de maritieme geschiedenis van de Scheldestad. Het is het verhaal van de citadel van Antwerpen, begonnen met Alva en afgebroken onder Leopold II, van de wijk die er groeide en van de havenactiviteiten, van de ontwikkeling van de spoorwegen en van het leven aan de Scheldekaaien. Ook de restauratie en renovatie komen uitgebreid aan bod in het boek.

Referenties : Marie Anne WILSSENS, Antwerpen Nieuw-Zuid. Van goederenstation tot de zetel van de Bank J. Van Breda & Co. Tielt, (Lannoo) 2007. ISBN = 9 789 02097 056 2.

(Vrij naar een bijdrage in De Morgen-Magazine van 17 februari 2007)

TRANSEUROPEHALLES, EEN UNIEK BOEK OVER HERGEBRUIK VAN INDUSTRIËLE WERKPLAATSEN TOT CULTUURWERKPLAATSEN

"TransEuropeHalles" is geen publicatie zoals vele andere, die op oppervlakkige manier handelen over trendy hergebruik van fabrieken tot lofts of voor andere (voor commerciële) bestemmingen. Het focust exclusief op het hergebruik van bedrijfsruimten voor de culturele sector, in het bijzonder op centra voor podiumkunsten en voor jongerencultuur. Er wordt op een systematische manier en in elk van de behandelde voorbeelden uitgelegd welke strategieën en financieringsmethoden de initiatiefnemers hebben gevolgd en welke obstakels dienden te overwonnen worden alvorens hun initiatief tot een goed einde werd gebracht. Men vergelijkt systematisch de ervaringen van hergebruik van industriële gebouwen in verschillende landen van Europa, zoals uit volgende (onvolledige) opsomming blijkt. Het getal tussen haakjes na de naam van de cultuurwerkplaats is het openingsjaar van de gerenoveerde site.

- "La Friche La Belle de mai" (1992) te Marseille (in oude Seita-tabakfabriek)
- «De Melkweg» (1970) te Amsterdam (in suikeropslagplaats en zuivelfabriek)
- "City Arts Centre" (1973) te Dublin (in oud stapelhuis)
- "Mejeriet" (1987), cultureel centrum te

Lund (in oude zuivelfabriek)
 -«Kulturfabrik» (1998) te Esch-sur-Alzette
 (in deel van een voormalig slachthuis)
 -“WUK Werkstätten und Kulturhaus”
 (1981) te Wenen (in locomolieven-
 constructiefabriek)
 -“Hallen van Schaarbeek” (1974) te
 Brussel (in overdekte markthallen)
 -“Metelkova” (1993) in Ljubljana (in
 voormalige kazerne)
 -“UFA-Fabrik” (1979) te Berlijn (in
 voormalige filmproductiewerkplaatsen)
 -“Multihus Tobaksfabrikken” (1993) in
 het Zweedse Esbjerg (in voormalige
 tabakfabriek)
 -“Ateneu Popular” (1977) te Barcelona (in
 voormalige asfalt-fabriek)
 -“Confort Moderne” (1985) te Poitiers
 (in voormalige stapelhuizen van
 huishoudtoestellen)

-“Kaapelitehdas” (1991) te Helsinki (in
 voormalige kabelfabriek Nokia)

Het boek brengt op levendige wijze een
 hulde aan de soms heroïsche strijd van
 initiatiefnemers uit de non-profit sector
 om fabrieksgebouwen met ruimtelijke
 kwaliteiten van de ondergang te redden
 en een nieuwe toekomst te geven. Deze
 uit het leven gegrepen verhalen zijn
 voortreffelijk geïllustreerd. Uiteraard is
 de lijst van aangehaalde reconversies
 onvolledig. Denken we slechts aan
 de Kulturbrauerei in de Berlijnse wijk
 Prenzlauer Berg, gehuisvest in de
 voormalige brouwerij Schultheiss of de
 tot museumsite en cultureel centrum
 omgetoverde “Klaedefabrik” in de Deense
 stad Odense...

Hoe lid worden van siwe vzw

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van SIWE vzw
 Stapelhuisstraat 15 - 3000 Leuven

IBAN: BE 34 00 13 0881 0690 - BIC: GEBABEBB

JAARLIJKSE BIJDRAGE

BELGIË

Sympathiserend lid 18.00EUR
 Vereniging: 30.00EUR
 Steunend lid, bedrijf: 35.00EUR

BUITENLAND

Sympathiserend lid 25.00EUR
 Vereniging: 35.00EUR
 Steunend lid, bedrijf: 35.00EUR

**HEEFT U UW SIWE-LIDMAATSCHAP VOOR 2007 VOLDAAN ?
 INDIEN JA, BEDANKT !
 INDIEN NOG NIET : DOE HET NU METEEN !**

SIWE vzw is aangesloten bij

De werking van SIWE wordt mogelijk gemaakt door de financiële steun van :

**ATELIERS
BONTE**

BC 1680
P.B. - P.P.
België-Belgique

Aftekantoor BIERBEEK
Erkeningsnummer: P209286

Afzender : SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 Leuven